

Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarummut siunnersuut 2013

Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, UKA 2013

Imarisai

Imarisai	1
Puigortunngormik nappaatilinnut pilersaarummut siunnersuut 2013.....	3
Siulequt	3
1. Aallaqqaasiut	4
2. Siunertaq	4
3. Puigortunngortut pillugit pilersaaruteqarnikkut anguniakkat	5
4. Suliassaqarfik 1: Peqqinnissaqarfik.....	7
4.1 Nappaatip suussusersineqartarnera	7
4.2 Nappaammik paasiniaasussatut sulisussanut siunissami piumasaqaatit	8
4.3 Nappaatip paasiniarneqartarnerata ingerlasarnera	9
4.4 Nappaatip paasiniarneqarnerata ingerlasarnera.....	11
4.5 Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nappaatip paasiniarneqartarnera	12
4.6 Nakkutilliineq	12
4.7 Suliassaqarfik 1-imut piffissaliussassanik pilersaarusionerq	13
5. Suliassaqarfik 2: Kommunit akisussaaffii.....	14
5.1 Sammisassaqaartitsineq, inissiat, puigortunngortullu ulluata ingerlasarnera	14
5.2 Puigortunngortunut ataqatigiissaarisut, sullissisut ikiortillu	15
Puigortunngortunut ataqatigiissaarisut suliassaraat:.....	15
5.3 Kommunit akisussaaffiisa ataanni inuit isumalluutigineqartut pingaaruteqartut allat.....	16
5.4 Ineqariaatsit puigortunngortullu ullua	17
5.5 Inigisanik naleqquttunngorsaaneq	18
5.6 Suliassaqarfik 2-mut piffissalersuinissamut pilersaarusiaq	19
6. Suliassaqarfik 3: Suliata akimorlugit suliniuteqarneq	21
6.1 Suliata akimorlugit suleqatigiinnissami piffissaliussassatut pilersaarut:.....	22
7. Suliassaqarfik 4:	22
7.1 Ilaqutaasut suleqatigineri innuttaasullu qaammarsaavigineqarnerat.....	22
7.2 Ilaqutaasunik suleqateqarnermi piffissaliussassatut pilersaarut:.....	24
8. Suliassaqarfik 5: Ilinniartitaanerup tungaatigut suliniutit	24
8.1 Ilinniagaqarnissamut, ilinniaqqinnissamut pikkorissarnernullu periarfissat:	24
8.2 Puigortunngortunut ataqatigiissaarisutut ilinniarneq: Kommunini peqqissaasutut sulisunut:	25
8.3 Peqqissaanermik sullissisut immikkut ilinniartitaanerat: Kommunini Peqqinnissaqarfimmilu	

suliffeqartunut	25
8.4 Peqqissaanermi ikiortinut ilinniaqqinnerit: Utoqqarnut paaqqutarinniffinniittunut utoqqaallu illuiniittunut tunngaviusumik pisariaqartitat naapertorlugit paaqqutarinninneq.....	25
8.5 Ilinniagallit allat pineqartumut attuumassuteqartut:	25
8.6 Ilinniartitaanerup tungaatigut piffissaliussassatut pilersaarussiaq.....	26
9. Suliassaqaarfik 6: Puigortunngortunut tunngatillugu pitsaassutsimik ineriartortitsineq, pitsaassutsimillu qulakkeerineq	26
9.1 Peqqinnissaqaarfik.....	26
9.2 Journalit pitsaassusaannik naliliinermi piffissaliussatut pilersaarut:.....	27
9.3 Kommunit akisussaaffii	27
9.4 Kommunimi sullissinerup pitsaassusaanik qulakkeerinninnissamut piffissaliussanut pilersaarut.....	28
10. Suliassaqaarfik 7: Pinaveersaartitsineq paasissutissiinerlu	28
10.1 Puigortunngornerup pitsaaliorneqarnerani suliniuteqarneq	30
10.2 Pinaveersaartitsiniarnermi paasissutissiinermilu piffissaliussanut pilersaarut	31
11. Puigortunngorneq pillugu pilersaarutip aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu kingunissai	31
11.2. Ilinniartitaaneq.....	32
11.3. Kommuninut tunngasut	33
11.3.1. Sanaartuinerit.....	34
11.3.2. Angerlarsimaffinnut pulaartoqartarnikkut pinaveersaartitsineq.....	34
11.3.3. Ikorsiiniutit.....	34
12. Kalaallit Nunaanni puigortunngortunut suliniutit pingaarutillit allat	34
12.1: Inatsisinik suliaqarnermi piffissaliussanik pilersaarusioneq.....	35
13. Puigortunngortut pillugit pilersaarummut siunissami piumaartussatut takorluukkat	35

Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarummut siunnersuut 2013

Siulequt

Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisut nuannaarutigaa Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut 2013, Kalaallit Nunaanni puigortunngorneq pillugu suliaqarfimmik pitsanngorsaasussamik suliniutinik arlalinnik pilersaaruteqarfiusoq saqqummiussinnaagakku. Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut immikkut suliniutitut puigortunngornermik nappaatilinnik suliaqarfimmik pitsanngorsaasussatut isigineqassaaq, aammali Utoqqaat pillugit periusissiap 2012-imi ukiakkut suliarineqartup ilaatut isigineqassalluni.

Puigortunngorneq nappaatinut arlalippassuarnut qaratsamik ajoqusiinnaasutut ilisarnaateqartunut ataatsimoortumik taaguutaavoq. Puigortunngorneq nalinginnaasumik oqaatigineqartarpoq "ilaqutaasut nappaataat", tassa nappaat ilaqtutanut tamanut malunnartumik sunniuteqartarmat. Nappaat ajorsiaartortarpoq, tassa nammineq inuttut inuunermit inooqataanermullu sunniuteqartumik ajorsiaartuaartarluni.

Naatsumik nassuiarneqarnerani takuneqarsinnaasutut, puigortunngornermik nappaateqartut taakkualu ilaqutaasa ulluinnarni inuunerannut inuusaasiannullu arlalippassuartigut ajornartorsiortitsisarpoq unammilligassaqtitsisarlungu. Peqqinnissaqarfiup kommunillu suliniuteqarnerannut immikkut ittumik piumasaqaateqartitsisarpoq, aamma ilinniakkat akimorlugit immikkoortoqarfiillu assigiinngitsut akulerullugit suleqatigiittarnissamik piumasaqaateqartitsilluni.

Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut manna aqqutigalugu Naalakkersuisut qulakkeerusuppaat, puigortunngornermik nappaatillit ilaqutaasalu siusinnerusumut naleqqiullugu pisortanit pitsaanagerusumik ataqatigiissaakkamik suleqatigiiffiusumillu aqqissuullugaanerusermik nappaammik atugaqartinneqarnissaat. Puigortunngortut pillugit nassuiaammi 2010-mi suliarineqartumi pitsanngorsartariaqartut pillugit inassuteqaatit arlallit oqaatigineqarput. Taakku qulakkeerneqarnissaat Naalakkersuisut peqataaffigerusuppaat, taamaammat matumuuna kaammattuutigineqarpoq, puigortunngornermik nappaammik atugaqartut ulluinnarni naleqquttumik pingaaruteqartumillu atugartinneqarnissaannut tamatta akisussaassuseqarnerput takutissagipput. Pisortat kiisalu puigortunngornermik nappaatilinnik suliaqarfiup iluani namminneq piumassutsiminnik aqqissuussillutik suliaqartartutut amerliartuinnartut suliniutigisinnaasaat tamatta pisariaqartippavut.

Steen Lynge

Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoq

1. Aallaqqaasiut

2010-mi Ukiakkut ataatsimiinnermi – oqaluuserisassatut immikkoortup UKA 2010/30-p ulloq 10. november suliarineqarnerani, Inatsisartut aalajangerpaat:

”Naalakkersuisut kingusinnerpaamik UPA 2012-imut peqquneqassasut puigortunngortut pillugit nassuiaammik Inatsisartunut saqqummiussinissaminnik, nassuiaallu kingusinnerpaamik UPA 2013-imi tamakkiisumik piffissamullu ungasinnerusumut isigisumik puigortunngortut pillugit pilersaarutitut saqqummiunneqassasoq.”

Puigortunngortut pillugit nassuiaat pitsanngorsaataasussatut inassuteqaatinik arlalinnik tikkuaasoq Inatsisartut 2012-imi upernaakkut ataatsimiinneranni saqqummiunneqarpoq. Inassuteqaatit malillugit ilinniakkat akimorlugit suliaqarfiillu assigiinngitsut akimorlugit suliniuteqarnissaq suleqatigiinnissarlu pisariaqarput, suliaassanullu taakkununga Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarummut siunnersuut 2013 manna sulinermi atugassiaavoq. Puigortunngornerup minnerpaamik qaratsap atuuffiisa marluk arlaqarnerusulluunniit sanngiillinerat nassatarisarpaa, matumanilu pingaarnerit tassaapput: eqqaamannissinnaaneq, eqqarsaqqissaarsinnaaneq, misissuilluarsinnaaneq, malinnaasinnaaneq, pilersaarusiorsinnaassuseq, aqqissuussinnaaneq, ajornartorsiutinik aaqqiissutissarsiorsinnaaneq, nammineeerluni qanoq iliorsinnaassuseqarneq, aalajangersinnaassuseq, nalilersuisinnaassuseq, pisunik paasinnissinnaaneq, pipallassinnaanermik ingalassimatitsisinnaaneq, inooqatigiinnermut tunngasutigut piginnaasaqarneq, oqaatsitigut piginnaasaqarneq, atuarsinnaaneq allassinnaanerlu, kisitsisinnaaneq, kiinnanik ilisarinnissinnaaneq, illup iluani silamilu sumiiffisiorsinnaaneq, assassorluni piginnaasaqarneq. Tamakkua saniatigut kinaassuseq, pissusilersorneq misigissuseqarnelu allannguuteqarsinnaapput¹.

Ullumikkumiit 2040 tikillugu Kalaallit Nunaanni 65-iniit 79-it tikillugit ukiullit marloriaammik amerleriarnissaat ilimagineqarpoq, 80-illu sinnerlugit ukiullit sisamariaammik amerlinissaat ilimagineqarluni. Tamanna isumaqarpoq, ukioqqortuujuneq puigortunngornermik nappaateqalersinnaanermut aarlerinaatini anner-saamat, puigortunngornermik nappaateqalersartut amerliartussasut. Puigortunngornermik nappaatillit pillugit nassuiaammi oqaatigineqarpoq, innuttaasut 40-80-it akornanniittut ukiumut puigortunngornermik nappaateqalertassasut. Tassa Kalaallit Nunaanni tamarmi sapaatip akunneranut ikinnerpaamik inuk ataaseq puigortunngornermik nappaateqalertassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

Taamaamat puigortunngornermik nappaateqarneq siunissami immikkut ittumik unammilligassaqaartitsis-saaq, ilaatigut pisortanit sullinneqarnissaq piumasaaqatigineqarnerullissalluni, ilaatigullu aamma puigortunngornermik nappaatillit taakkualu ilaqutaasa nappaatip ajorsartornissaanut piareersimanissamut periarfissinniarlugit aqqissuulluakkamik sullissinissaq pisariaqassalluni. Allanneqarpoq nalunngikkaluarlugu ilinnia-gaqarneq nunap immikkoortuini aammalu najukkani assigiinngitsuni inuttut pissutsini unammilligassat sulisullu amerlassusaat assigiinngissuteqartut.

2. Siunertaq

Puigortunngortut pillugit pilersaarusiordermi siunertaavoq akuusunut ersarissarneqarnissaa paasiuminar-tunngortinneqarnissaalu kiisalu puigortunngortunut taakkualu ilaqutaannut iluaqutaasumik pitsaassutsimik

¹Puigortunngorner pillugu nassuiaat 2012, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik

ineriartortitsinissap qulakkeerneqarnissaa siunertaralugit.

3. Puigortunngortut pillugit pilersaaruteqarnikkut anguniakkat

Kalaallit Nunaanni puigortunngornermik nappaatillit ilaqutaannut ataqatigiissaakkamik ataatsimoortumillu suliniuteqarnissamut puigortunngortut pillugit pilersaarut sulinermi atugassiaavoq, pingaartumik puigortunngornermik nappaateqartut aaqqissuulluakkamik ataqatigiissumillu sullinneqarnissaat immikkut isigalugu.

Puigortunngortarneq pillugu nassuiaatip kiisalu Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarutip suliarineqarnerannut atatillugu suliamut tunngatillugu suleqatigiissitat arlallit pilersinneqarput. Ataani pineqartut naammassineqarsimasussaapput:

1. Ataatsimoorussamik siunissamullu ungasinnerusumut isigisumik puigortunngorneq pillugu pilersaarut.

2. Tassunga aningaasaqarnikkut tunngaviusussat.

a. Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut aqutigalugu aningaasatigut allaffissornikkullu kingunissat pilersaarummut attuumassuteqartut nassuiarneqassapput.

3. Siunissamut qaninnerusumut ungasinnerusumullu tunngatillugu innuttaasut akornanni puigortunngornermik nappaateqarnerup annertussusaa siaruarsimasusaalu.

a. Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut ilisimasanik piviusunik tunngaveqassaaq taakkunungalunaleqqussarsimassalluni.

b. Kalaallit Nunaanni innuttaasut akornanni puigortunngornermik nappaatip atugaanera pillugu kisitsisitigut paasisutissat ilaattinneqassapput.

4. Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarutip imarissavai, puigortunngornermik nappaat pillugu Kalaallit Nunaanni innuttaasut, taakkununga ilanngullugit peqqinnissaqarfik inunnillu isumaginninnermik sullissiviit kiisalu ilaqutaasut paasitinniarlugit ilisimatinniarlugillu suliniutit tigussaasut.

a. Tassunga atatillugu paasisitsiniaanermik suliaqarnissaaq eqqarsaatersuutigineqassaaq.

5. Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut puigortunngornermik nappaatip pinaversaartinneqarnissaani suliniutissanut siunnersuutinik imaqqassaaq.

6. Puigortunngornermik nappaatillit aaqqissuussaasumik ataqatigiissaakkamillu misissorneqartarnissaasa nappaataasalu paasiniarnissaasa qanoq qulakkeerneqarnissaa pillugu siunnersuutinik Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut imaqqassaaq.

7. Innuttaasut akornanni puigortunngornermik nappaatillit pillugit ilisimalikkanik Namminersorlutik Oqartussat qanoq annertusaallutillu attassiinnarsinnaanerat

Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarummi sammineqassapput.

8. Puigortunngornermik nappaatilinnut immikkut ittumik paaqqinniffiit qanoq pilersinneqarsinnaanersut imaluunniit paaqqinniffinni atuutereersuni allilersisoqarsinnaanersoq imaluunniit puigortunngornermik nappaatilinnut immikkut immikkoortortanik (nakkutigisaasunik) pilersitsisoqarsinnaanersoq pillugit tunngavilersukkanik sanaartornissamut siunnersuutinin Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut saqqummiussissaaq.

- a. Puigortunngornermik nappaateqartut isumagineqarnissaannut paaqqutarineqarnissaannullu timikkut atugassarititaasut nutarterneqarnissaannut piffissaq ungasinnerusoq isigalugu siunnersuutaasunik Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut siuarsaassaaq.

9. Inunnik isumaginninnermi peqqinnissarlu pillugu naalackersuinikkut Namminersolutik Oqartussani sulianut suliniutinullu ilisimaneqartunut Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut ataqatigiisarneqassaaq.

10. Inunnik isumaginnittoqarfinni peqqinnissaqarfimmilu sulisut naleqqussaanikkut aqqissuussaasumik piginnaanngorsaataasumik qanoq suliniuteqarfigineqarsinnaanersut aamma ilinnigaqaqqissinnaanersut pillugit siunnersuutinin Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut saqqummiussissaaq.

11. Puigortunngornermik nappaat pillugu puigortunngornermik nappaatillit ilaqutaasa ilaqutariittut siunnersorneqartarnissaat ikorfartorneqartarnissaallu aamma puigortunngornermik nappaammik immikkut paasissutissineqartarnissaat pillugit Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut imaqassaaq.

12. Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarutip imarissavai misissuisarnissaaq, katsorsaasarnissaaq, aqqissuussisarnissaaq, ineqartinneqarnissarlu eqqarsaatigalugit puigortunngornermik nappaammut tunngatillugu piffissaq ungasinnerusoq isigalugu periusissiaq iliuusissatullu pilersaarutitut pingaarnersiugaq.

13. Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut - innersuussutinin imaqartoq - kingorna Inatsisartunut suliarineqartussanngorlugu akuerineqartussanngorlugulu saqqummiunneqassaaq.

Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut imatut ineriartortitsilluni suliarineqassaaq:

- Suliassaqarfik 1: Peqqinnissaqarfik
- Suliassaqarfik 2: Kommuni akisussaaffiit
- Suliassaqarfik 3: Suliassaqarfiit akimorlugit suliat naammassineqarnissaat
- Suliassaqarfik 4: Ilaqutaasut suleqatigineri
- Suliassaqarfik 5: Ilinniagaqarnerup tungaatigut suliniuteqarneq
- Suliassaqarfik 6: Pitsaassutsimik isumannaarineq aamma Puigortunngortunut tunngasuni ineriartortitsineq
- Suliassaqarfik 7: Pinaveersaartitsineq aamma paasissutissiisarneq
- Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarut suliniuteqarnermi aningaasaqarniarnermut allaffissornikkullu kingunerisassai allaaserineqassapput
- Kalaallit Nunaanni puigortunngortunut tunngaasuni pingaarutilimmik suliniutit allat pillugit naatsumik nassuiaaneq.
- Kingullertut siunissami Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarummi piumaartussanut inaarutaasumik oqaaseqaateqarneq.

4. Suliassaqarfik 1: Peqqinnissaqarfik

4.1 Nappaatip suussusersineqartarnera

Puigortunngornermik nappaateqarnermik paasiniaasarneq pisarpoq najukkami napparsimmavimmi/peqqissaavimmi imaluunniit Dronning Ingridip Napparsimmavissuata ilaani nakorsaasersuinermit immikkoortortami. Kalaallit Nunaat tamakkerlugu assigiiaarnerusumik ingerlanniarneqarnerani isumaqatigiissutigineqarpoq WHO-p puigortunngornermik nappaateqarneq pillugu nassuiaat² aalajangiinnerminni tunngavigisaa malinniarlugu², ICD-10:

- Eqqaamasaatikku sanngiillineq, ingammik pisut qaninnerusut eqqarsaatigalugit
- Eqqarsartaatsikkut piginnaasatigut allatigut sanngiillineq
- Sianissutsip tungaatigut ersarissumik eqqaamannissinnaanermik naammattumik siuliini marlunni taakkartorneqartunik oqaatiginnissinnaaneq
- Misigissutsip aqussinnaanerani, piumassuseqarnermi inooqataanermiluunniit pissusilersuutini sanngiillineq, uku arlaat minnerpaamik ataaseq nassataralugu:

² Servicestyrelsen, puigortunngorneq pillugu atuagaaraq najoqqutassiaq 2008-meersoq

- Misigissutsitigut allanngujaneq
- Narrajaneq
- Ilaguutiinnarneq
- Inooqataanermi pissuserisap allanngujanera
- Minnerpaamik qaammatini arfinilinni atuuttussa

Tamatuma saniatigut ajorsartuaarnerata immikkoortiterneqarnerani uku atorneqartarput:

- **Annikitsumik puigortunngorneq:** Napparsimasoq malunnaatilimmik (aamma allanit malugineqartumik) allannguuteqartarpoq, kisianni nammineq piginnaasani suli pigalugit.
- **Akunnattumik puigortunngorneq:** Napparsimasoq ikiorteqartinnani imminut ikiorsinnaajunnartarpoq, kisiannili napparsimasoq piffissami sivisunerusumi ulluinnarni isumannaatsumik kisimiitinneqarsinnaavoq.
- **Annertuumik puigortunngorneq:** Napparsimasoq annertuumik ikiorteqartinneqartariaqalersarpoq piffissami sivikitsumi isumannaatsumik kisimiitinneqarsinnaanani.

Puigortunngorneq pillugu nassuiaammi atuarneqarsinnaavoq puigortunngortut Kalaallit Nunaanni maanakkut 254-inik amerlassuseqalersimasut. Kisitsit eqqoriaanerinnaavoq, tassa inuit pisortani aamma kommunini sulisuusut naapertorlugit naatsorsorneqarsimmata. Ilarpassuisa nappaataat nakorsap naliligaanik suussusersineqarsimangilaq, amerlanerillu suli suussuserneqarsimangitsumik nappaateqarsinnaapput.

4.2 Nappaammik paasiniaasussatut sulisussanut siunissami piumasagaatit

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmi nalunaarsukkat tunuliaqutaat tungavigalugit innuttaasullu allattorsimaffiini allattugaatit najoqqutaralugit inuit puigortunngorsimasut siunissami kisitsisitigut missingersorlugit naliliivigineqartalersinnaapput. Kisitsisitigut nalilersuineri Nationalt Videncenter for Demens Årsberetning 2009-meersoq aallaavigineqarpoq. Atani tabel 2-mi ersersinneqarpoq 2010-mi inuit puigortunngornermik nappaateqalersimasut, aamma ukiuni qulikkaani tulliuttuni pingasuni 2040-p tungaanut amerliartornissaat.

Tabel 2: Kalaallit Nunaanni inuit puigortunngorsimasut amerlassusaat ukiuni qulikkaani 2040 tikillugu

Annertuneru- sumik ukunani	2010		2020	2030	2040	
	%		Amerlassusii	Amerlassusii	Amerlassusii	Amerlassusii
Ukioqatigiit	Angutit	Arnat				
60 – 64	0,2	0,9	12	17	20	13
65 – 69	1,8	1,4	27	35	53	34
70 – 74	3,2	3,8	34	44	74	90
75 – 79	7,0	7,6	48	67	85	143
80 – 84	14,5	16,4	51	63	86	157
85 – 89	20,9	28,5	19	42	65	93
90 – 94	29,2	44,4	10	18	24	36
95 – 99	32,4	48,8	3	3	6	16
100 +	32,4	48,8	0	2	5	11
Puigortunngortut katillugit			204	291	418	593

Skema 2-mi takuneqarsinnaavoq, puigortunngorsimasut amerlassusaat ukiuni tulliuuttuni qaffakkiartorumaartoq. Tamatumunnga atatillugu Peqqinnissaqarfik pingaarnertut sullissisuusaaq, pissutigalugu nappaatip eqqortumik suussusersineqarnera eqqortumik paaqutarinninnissamut nakorsaasersuinissamullu siunissami pingaarnertinneqartussaamat. Ilutigitilluguli suussusersiisarnermik suliallit siunissami amerlanerunissaannik piunasaqaatitaqarpoq.

Pisariaqartinneqarpoq inuit puigortunngorsimasut nutaat takkuttut amerlassusaasa ukiumoortumik naatsorsorneqartarnissaat, tamannalu Peqqinnissaqarfiup puigortunngortunut tunngasuni sulinermi taannartaa akisussaaffigaa.

4.3 Nappaatip paasiniarneqartarnerata ingerlasarnera

Nappaatip paasiniarneqartarnera ingerlasarpoq Peqqinnissaqarfiup puigortunngortut nappaataannik suussusersiniarnerani piffissaq isumalluutinillu atortitassarititaasut piusut tunngavigalugit. Puigortunngortut pillugit nassuiaat malillugu aaqqissuullugaasumik ingerlanneqartarnissaa pisariaqartinneqarpoq, aamma puigortunngortunut tunngatillugu ersarissunik maleruagassaqaarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Suliniuteqarnermi anguniagaasariaqarpoq napparsimasut ilaqutaasalu tamarmik immikkut naleqqussakkamik sullinneqartarnissaat, tamatuma saniatigut napparsimasunut tamanut aaqqissuulluakkamik nappaatip paasiniarneqartarnissaa malitseqartitsinissarlu qulakkeerneqartassapput.

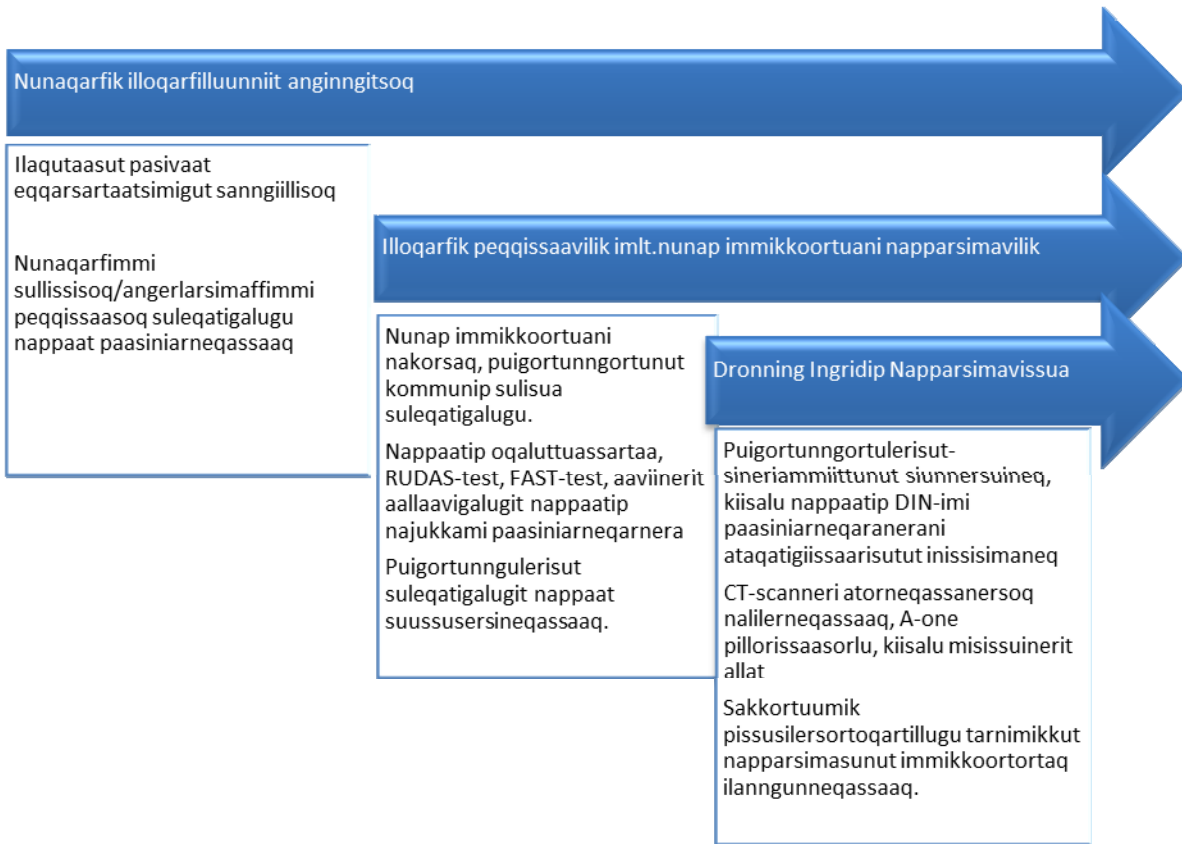
Nappaatip paasiniarneqarnerani akisussaasuupput nunap immikkoortuini napparsimmavinni peqqissaavinilu nakorsat qullersaat, kiisalu Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nakorsaasersuineranut immikkoortorta. Siunissami nappaatip paasiniarneqarnerani tarnimikkut nappaatilinnut immikkoortortamut innersuunneqarnissamut periarfissinneqarnissaq pisariaqartalersinnaavoq, tamanna pisariaqarsorineqarpat. Tamanna tunuliaqutaralugu Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi pisariaqartinneqarpoq napparsimasut sullinneqarnerisa aaqqissuulluakkamik ingerlanneqartarnissaa. Taamaalillutik suleqatigiissitat siunnersuutigaa Dronning Ingridip Napparsimmavissuata akisussaaffigisaanik ”Puigortunngortunut nakorsiartarfeqalissa-soq”.

”Puigortunngortulerisut” tassaapput suliamut ilinniarsimasut suleqatigiit, sullissisussatut peqqinnissaqarfimmit toqqarnerqarsimasut. Suleqatigiit Kalaallit Nunaanni nappaatip paasiniarneqarnerani suliamut akisussaasuupput, kiisalu nunap immikkoortuini napparsimmaviit peqqissaaviillu suleqatigalugit nappaatip paasiniarneqarnerata ingerlanneqarnerani nalilersuisarlutik ataqatigiissaaruullutillu.

Anguniarneqarpoq puigortunngortut sapinngisaq naapertorlugu najukkaminniitiinnarneqartarnissaat. Taamaallaallu puigortunngornermik nappaateqarnerup saniatigut allamik nappaateqarneq pasitsaanneqaraangat Dronning Ingridip Napparsimmavissuanut ingerlateqqinneqartassapput, pinerillu tamaasa Puigortunngortulerisut aatsaat isumaqatigeqqaarlugit.

Aalaaviussaaq napparsimasut tamarmik nakorsaasersuineranut immikkoortortamut ingerlatinneqartarnissaat, tassanilu nalilerneqartassaaq tarnimikkut napparsimasunut immikkoortorta. Figur 1-imi takuneqarsinaavoq flowdiagram napparsimasut sullinneqarnerannut ataqatigiissumut takussutissaq.

Figur 1: Flowdiagram napparsimasut sullinneqarnerat ataqtigiisooq

Takussutissiami takutinneqarpoq nappaatip paasinianeqarnerata nunap immikkoortuani napparsimavimmi peqqissaavimmiluunniit qaninnerpaami pisarnissaa anguniarneqartoq. DIN-imi puigortunngortulerisut siunnersuisartutut ataqtigiissaarisutullu atuutissapput, napparsimasut Nuumeersut eqqaamiu-neersullu nappaataannik paasiniaasernerup saniatigut.

4.4 Nappaatip paasinianeqarnerata ingerlasarnera

Nappaatip suussusersianeqartarneranut atortussat "Demenspakken"-imiipput, nappaammillu paasinia-nermi pingaarnepaajuvoq nappaatip oqaluttuassartaata ilisimanissaa. Tassaniipputtaaq misissuineq ar-lallit, tassaasut nakorsanit misissorneqarnerit aaversinnerillu.

Isumaqtigiissutigineqarpoq Kalaallit Nunaanni nappaatip suussusianik aalajangiiniarnermi FAST aamma RUDAS-test ingerlanneqartassasut. FAST-test (FAST-imik taaguutilik atorlugu misissuariaaseq) misissuineru-voq pilertortumik ingerlanneqartartoq, nappaatip sakkortussusiata, pingaartumillu sakkortuumik aamma sakkortoorujussuarmik puigortunngornermik nappaateqartuni. Taanna ingerlanneqarsinnaavoq aalajanger-simasumik sulisumit, minutsip affaa ataallugu sivissuseqarluni, napparsimasorlu peqataatinngikkaluarlu-gu. Misissuariaaseq paaqqutarinniffinni imaluunniit sullissivinni nakkutigisaasuni tamani plastikkimik qaller-lugu nivingasuutigineqartariaqarpoq, aammalu puigortunngornermik nappaateqartup nakkutigineqarnerani misissuinerimi atorneqartarluni.

RUDAS-testen (RUDAS-imik taaguutilik atorlugu misissueriaaseq) atorneqartarpoq siornatigut atorneqartartumut MMSE-mik taaguutilimmik misissueriaatsimut taarsiullugu, pointilersueriaatsimillu tunngaveqarluni. Pointit 30-t periarfissaapput, tulluarnerrullunili kulturikkut, inuiaassutsikkut ilinniagaqarnikkullu assigiinngisuteqartoqartillugu. Atornissaa ajornanngitsunnguuvooq MMSE-millu misissueriaaseq siornatigut atorneqartarpoq sivosoqatigalugu. Pillorissaasoqarpat aamma A-one misissuissutaasarpoq.

Peqqinnissaqarfiup nappaatip suussusersiniarnerani nappaatip pissusaanik paasiniaanermi immersugassaq ataatsimoorussaqaq atortarparaa. Nappaatip pissusaanik paasiniaanermi immersugassaq ataatsimoorussaqaq Kalaallit Nunaani tamarmi atorneqartarpoq (takuuk ilanngussaqaq 2). FAST-test aamma RUDAS-test nalinginnaasutut atorneqartarput nappaatip paasinierneqarnerani nakkutigineqarneranilu.

Nappaatip pissusaanik paasiniaanermi immersugassaqaq puigortunngornermik nappaatip sorpiaaneranik paasiniaanermi pingaaruteqartorujussuuvoq, immersorneqartassallunilu nunap immikkoortuani napparsimmavimmi puigortunngortunik sullissisoq/ataqatigiissaarisooq/angerlarsimaffinni peqqissaasoq suleqatigalugit. Pingaaruteqarpoq paasiniaasarnerrup assigiisumik ingerlanneqartarnissaata pingaartinneqarnissaa, aammalu nunap immikkoortuani napparsimmavinni kiisalu Dronning Ingridip Napparsimmavissuani najoqqutassanik iltersuutinillu sanasoqarnissaata pingaartinneqarnissaa.

4.5 Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nappaatip paasinierneqartarnera

Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nappaatip paasinierneqarnerani CT-scannerip atornissaanut periarfissaqarpoq. Taanna atorneqartarpoq puigortunngornermik nappaateqarnerup allamik pissuteqarnera pasitsaanneqaraangat. Taamaattumik Kalaallit Nunaanni puigortunngornermik nappaatip paasinierneqarnerani CT-scanneri aalajangersimasumik atorneqartanngilaq, tapertatulli atorneqarsinnaalluni. Nalilerneqarpoq nappaatip oqaluttuassartaa sukumiisuuppat, tassunga ilaallutik nakorsanit misissorneqarsimaneq aaviinerillu, CT-scannerip atorneratigut nappaatip oqaluttuassartaatigut paasereersimanngisanik napparsimasut amerlanersaanni annertunerusunik allanik paasisaartoqarneq ajortoq. Pingaaruteqarpoq puigortunngortoq eqqarsaatigalugu innersuunneqarnerani unitsitsinissallu pilersaaruserneqarnerani sapinngisamik sivikinnerpaamik uninngatinneqarnissaa anguniartariaqartoq.

MR-scanneri 2012-imi ukiakkut atorneqalersooq napparsimasunut ikittuinnarnut atorneqartassaaq, amerlanertigut Binswangersimik taaguuteqartumik puigortunngornermik nappaateqarneq pasitsaanneqaraangat. Tamatumani pisariaqartinneqartarpoq nappaatip suussusaata assitigut takuneqarsinnaanera suussusersiinarnermi qulakkeerneqarsinnaammat.

4.6 Nakkutilliineq

Nappaatip suussusersineqareernerata kingorna malittarineqarnerani nakkutilliineq akuttunngitsumik pisariaqarpoq, tamatumani nappaatip suussusersinera pereerpat immaqalu nakorsaatitortinnera aallartereerpat malitseqartinneqartarnissaa nunap immikkoortuani nakorsat pisortaata akisussaaffigissavaa. Pisariaqartitsisoqartillugu Dronning Ingridip Napparsimmavissuani Puigortunngortulerisut saaffigineqarsinnaapput.

RUDAS-testen ³(misissuineq) atorineqartarpoq misissortinnerup malitseqartinneqarnissaanut, aamma nappaatip malittarineqarnerani nakkutilliinermi. Misissuineq pisarpoq nappaatip suussusersineqarnerani, qaammatit pingasut kingorna, aamma ukiup affaata kingorna, kiisalu ukioq ataaseq qaangiukkaangat. Tamatumuuna nappaatip malittarineqarnissaanut periarfissaqalernerq pilersinneqartarluni. Suleqatigiissitat innersuussutigaa teknikkikkut atortooreersut (EPJ) puigortunngornerup nakkutigineqarnerani atorineqartassasut.

Nakorsaasersuinerup aallartinneqarnerani nalinginnaasusariaqarpoq puigortunngortoq, ilaqutai imaluunniit paaqqutarinniffimmi sulisut peqataatinneqartarnissaat, nappaatip suussusersereernerata kingorna peqqissusaa qanoq innersoq oqaloqatigiissutigissallugu. Tassani naliliivigineqassapput suut ajornartorsiutaanersut, nakorsaaitit sunniutaat, immaqalu aamma nakorsaaitit sunniutaasa ilakutaat. Puigortunngortunut nakorsaaitit suulluunniit ajorunnaarsitsisinnaanngillat, nappaammut unikaallassutaasinnaanatik imaluunniit nappaatip ineriartornera tunngaviumik allanngortissinnaanagu. Tamarmik ersiutaasartunut taamaallaat sunniuteqartarput, tamanna ima paasineqassaaq nappaatip atuunnerani sammiveqataanut nikingatitsilersitsiinnartartut, taamaattumillu inuunermut sivitsorsaataasinnaanatik.

4.7 Suliassaqarfik 1-imut piffissaliussassanik pilersaarusionerq

Ataani skemami takuneqarsinnaapput suliniutit akisussaaffiillu anguniagassatut pilersaarusionermit piffissalersoneqarnerat. Anguniagassatut pilersaarusionermit suliniutigineqartut tungaatigut sinaakkutissap malitseqartinneqarnissaata ingerlanneqarnissaanik siunertaqartoqarpoq. Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup akisussaaffigaa suliniutit assigiinngitsut malitseqartinneqarnissaat, aamma atuuttusannngortitsineq ilisimatitsissutigineqartassaaq.

³ RUDAS- The Rowland universal Dementia Assessment Scale, a multicultural cognitive assessment scale, Storey, Rowland, Basic Conferti & Dickson, 2004

Piffissaliussaq	2013, ukiakkut	Allaatiginninnerup kingorna	Allaatiginninnerup kingorna	2014, upernaakkut	2015-aallartiffik
Akisussaasoq	Peqqissutsimut Pitsaaliunermullu Aqutsisoqarfik aamma nunap immikkoortuini aqutsisoqatigiit	Peqqissutsimut Pitsaaliunermullu Aqutsisoqarfik	Nakorsaasersuiner-mut/tarnimikkut nappaatilinnut immikkoortortat - DIN-imi	Peqqissutsimut Pitsaaliunermullu Aqutsisoqarfik aamma nunap immikkoortuini aqutsisoqatigiit	Peqqissutsimut Pitsaaliunermullu Aqutsisoqarfik
Puigortunngortunut suliniutinik ineriartortitsineq	"Puigortunngortu lerisut" Dronning Ingridip Napparsimmavissuani pilersinnegassapput	Peqqissutsikkut misissuinermi puigortunngortullu nappaataa-ta paasiniarneqartarnera pillugu tunaartassat allaatigineqarnerat	Puigortunngorneq pillugu nakorsaasersuiner-mut aamma tarnimikkut nappaatilinnut immikkoortortat akunnerminni najoqqutassat isumaqatigiissutaat	Misissuissutinik, nappaatip oqaluttuassartaa pillugu immersugassamik aamma immersugassanik nunaqarfinni atornerqartussanik inaarinninneq ⁴ . Nakkutillinerup aallartisar-nissaanut isumaqatigiissusiornissaq	Napparsimasut nappaataannik suussusersee-reerner-mi ukiumoortumik naatsorsukkat siullit, kiisalu siunissami naatsorsorneqar-tarnissaannik isumaqatigiissu-siornissaq

Soorlu anguniagassatut pilersaarusioner-mi takuneqarsinnaasoq atuutsitsilernissaq pissaaq piffissap sivijsuajartup ingerlanerani, aamma ilimagineqassaaq allaffissornikkut aningaasartuuteqartoqarnissaq, suliniutit assigiinngitsut aallartisarneqarnerannut attuumaassuteqartumik.

5. Suliassaqqarfik 2: Kommunit akisussaaffii

5.1 Sammisassaqqartitsineq, inissiat, puigortunngortullu ulluata ingerlasarnera

Tamatamani pineqarput kommunit akisussaaffii. Pingaarnersaasoq tassaavoq puigortunngortup katsorsagaanerata ilaata isumaginninnikkut suliniutaanera, ineqarnikkut avatangiisit, paaqqutarinninneq isumassuinerlu siullertut pingaarnertullugit. Taamaattumik iliuuseqarfissaq taanna puigortunngortut pillugit suliniuteqarnermi piomasaaqatitaqarnerpaajuvoq, sulisussaqqarniarnikkut, illutigit atortutigullu avatangiisit, aningaasaqqarniarnerlu eqqarsaatigalugit.

Inuit tamarmik pingaaruteqartunik ulluinnarni sammisassaqqartinneqarnissartik pisariaqartittarpaat, puigortunngortulli tamatuma tungaatigit annaasaqqarnissaat annertuumik navianaateqarpoq. Timikkut sungiusarnerup siunertaraa timip pisinnaasaasa, timip aalatissinnaanerata, aap kaaviiarnerata aamma qasujaassut-

⁴ Tamakkua kingunerannik misissuissutit immersugassallu nutserneqartariaqarput, Kalaallillu Nunaanni pissutsinut naleqquttunngorsartariaqarlutik, naliliivigineqarlutik sinerissamullu agguanneqarlutik

sip pitsanngorsarneqarnissaat, kiisalu kinaassutsimik misigissutsip kaammattorneqarnissaa. Sammisassa-qartitsiniutit allat tassaasinnaapput ulluinnarni nalinginnaasumik suliassat kiisalu sunngiffimmi soqutigisat. Inunnut ataasiakkaanut apeqqutaavoq sammisassat sorliit pingaaruteqarnerisut kiisalu qanoq annertutigi-sinnaanersut.

Taamaattumik suliniuteqarnerup siullertut pingaarnerutillugulu isumannaartussaavaa kommunimi sulisut ilinniaqqitsinneqarnissaat, una tunngavigalugu Puigortunngornermik nappaatillit pillugit nassuiaammi atu-arneqarsinnaammat sulisut piareersimasariaqartut puigortunngortunut tunngasuni unammilligassat iluamik suliarineqarnissaannut. Tarnikkut sanngiillineq puigortunngornermi nappaatip kingunerisartagaa immikkut ittumik piumasaqaatitaqarpoq, nappaammik paasiniaaneq, isumassuineq aamma paaqqutarinninneq eq-qarsaatigalugit.

5.2 Puigortunngortunut ataqatigiissarisut, sullissisut ikiortillu

Kommunit innersuussutigaa puigortunngortunut tunngasunik ilinniagaqarnissat suliniutigineqarnissaannik aallarniisoqassasoq. Puigortunngortut ilaqutaasalu pisariaqartitaat naammassineqarsinnaassappata, siullertut salliuinneqartussaavoq kommunini sulisuni ilinniakkatigut qaffassaanissaq. Matumani eqqartorneqarput ilinniagaqarnissamut periarfissat pingasuusut: puigortunngortunut ataqatigiissarisutut, sullissisutut, ikiortitullu.

Kommunit innersuussutigaa **puigortunngortunut ataqatigiissarisumik** ilinniartitsinissaq atorfinitsitsinissarlu, Qaasuitsup kommuniani, Kommuneqarfik Sermersuumi, Kommune Kujallerimi aamma Qeqqata Kommuniani.

Puigortunngortunut ataqatigiissarisut suliassaraat:

- Kommunini tamani tunaartarisassanik, puigortunngortunut ilaqutaasunullu neqeroorutit pillugit quppersagaqqanik paasissutissanullu allanut atortussanik Puigortunngortunut ataqatigiissarisut suliaqassapput.
- Puigortunngortunut tunngasuni paasissutissanik nutaanik suliniutissanillu ujartuisassapput.
- Siusissukkut puigortunngortut paasiniarniassallugit kiisalu taakkununga ilaqutaannullu siunnersuisarlutik, aammalu puigortunngornermik nappaateqartoqarneranik pasitsaassisoqartillugu innuttaasut innersuunneqarnissaannut ikiuuttassallutik.
- Ininik naleqquttunik ilaqutaasunut piumassutsiminnillu sulisunut nassaarniassallutik pineqartumullu tunngasuni iliuusissanut naleqqiullugu aallarnisaasuussallutik.
- Puigortunngortut angerlarsimaannartut ilaqutaasalu sammisassaqartinneqarnissaannut periarfissanik pilersitsinerit akisussaaffigalugit.
- Sulianut immikkut ilisimasalinnik, ilaqutaasunut kiisalu puigortunngornermik nappaatilinnut ilinniartitsissallutik.
- Puigortunngortunut tunngasuni sulianik piginnaanermik ineriartortitsinissap isumannaarneqarnissaanut peqataassallutik.

- Puigortunngortunut ataqatigiissaarisup kommunimi iliuusissatut pilersaarutip suliarinissaa isumagissallugu.
- Kommuniminni puigortunngortunut tunngasuni killiffimmik suliaqassalluni.

Puigortunngortunut ataqatigiissaarisutut kommunerujussuarmi sulinissaminut puigortunngortunut ataqatigiissaarisooq puigortunngortunut ataqatigiissaarisutut isumaginninnermi suliaqarnermut uppersaammik allagartartaarluni sivisuumik ilinniarnermik sapinngisamik ilinniagaqarsimasuusussaavoq. Taamatut ilinniagaqarnissamat piumasaqaataavoq peqqissaasutut, isumaginninnermi siunnersortitut assigisaannilluunniit akunnattumik sivisussulimmik ilinniagaqareersimanissaq.

Kommunit innersuussutigaaq "puigortunngortunut sullissisunik"/"ikiortinik" illoqqarfanni tamani puigortunngortunik ilaqaataannillu sullissisinnaasunik ilinniartitsisoqassasoq.

Puigortunngortunik sullissisut tassaasinnaapput utoqqarnik paaqqutarinninnermik immikkut ittumik ilinniagaqarsimasut, tassunga ilanngullugu puigortunngortunik paaqqutarinninneq. Taakkua puigortunngortunik sullissisut paaqqutarinnermi isumassuinnermilu peqataasinnaapput, puigortunngortunullu taakkulu ilaqaataannut angerlarsimaffigisaanni siunnersuinnermik ilitsersuinnermillu suliaqartuullutik.

Puigortunngortunut ikiortit peqqinnissamat ikiortitut sulisuupput, utoqqarnut sullissisutut immikkut ittumik pikkorisarsimasut, tassunga ilanngullugu puigortunngortunik paaqqutarinninneq. Taakkua paaqqutarinninnermik ingerlataqassapput, utoqqarnut sullissinnermik itinerusumik ilisimasallit. Kissaatigineqarpoq ilinniagaqarnerup ingerlanera Peqqissaanermik Ilinniartimmik akuttunngitsumik ingerlanneqartassasoq.

5.3 Kommunit akisussaaffiisa ataanni inuit isumalluutigineqartut pingaaruteqartut allat

Puigortunngortunik sullissisut isumalluutigineqartut pingaaruteqartut allat tassaapput pillorissaasut timigissaasullu. Kommunit innersuussutigaaq puigortunngortunut tunngatillugu suliniuteqarnermut ilaatinneqarnissaat sulissutigineqassasoq. Taakku immikkut ilinniarsimasut arlariiusut puigortunngortunik susassaqartitsiniarnermik pilersaarusernermi annertuumik akuutinneqarluarsinnaapput, kiisalu tarnikkut, timikkut, inooqataanermilu piginnaasaannik nalileeqataasinnaallutik. Puigortunngortut ilaqaataasalu ulluinnarni naleqquttunik sammisassaqtinniarneranni sunik sammisagaqtinnissaannik pilersaarusernermi piviusunngortinneqarnerannilu peqataasinnaapput, immaqa siuliani taariikkatsitut puigortunngortunut ataqatigiissaarisooq sullissisullu suleqatigalugit. Aamma Rudasimik taaguutillip immersugassap immersorneqarnerani peqataasinnaapput.

Sulianik ilisimasallit, pingaartumik pillorissaasut, puigortunngortup piginnaasaannik nalileeqataasinnaapput sammisassaritneqartullu piginnaasaannut naleqqussarlugit. Lisbeth Villemoes Sørensen⁵ puigortunngortut nalinginnaasumik piginnaanngorsaqqinneqartarneranni pillorissaasut suliaat pillugit 2007-imi Ph.d.-mik ilisimatusaatitut allaaserisaa naapertorlugu pillorissaasut tulliini taakkartorneqartut makku piginnaasarissa-

⁵ Soerensen LV. Everyday life and social relations in home-living patients with mild Alzheimer's disease with mild Alzheimer's disease and their caregivers: qualitative analysis (ph.d.-tut ilisimatusarneq) København, nammineq naqiterivik;2007:1-50. Illersorneqartoq 2007, København Universitetimi.

vaat:

- Napparsimasup, puigortunngornermik nappaat suussusersineqaraangat, sunik sammisassaqartin-neqarsinnaanera, pissusilersornera qanorlu piginnaasaqartiginera ersarissassallugit.
- Napparsimasup, ilaqutai, suliamillu ilisimasallit qanimut suleqatigalugit sammisassaqartinerneran-nut peqataatinniarneqarneranullu akuunissaq.
- Napparsimasup sammisassaqartinernerata peqataatinniarneqarneratalu malinnaaviginissaat.

Kommunerujussuarni ataasiakkaani sapinngisaaq naapertorlugu pisinnaappat suliamik ilisimasallit peqataa-tinneqartarnissaat annertunerusumik isiginiarneqartariaqarpoq, sammisassaqartitsiniarnermi/ataavartitsi-niarluni/ulluinnarnullu piginnaangorsaaqqiinermi suliniutit annertusarneqarsinnaaqqullugit.

Teknikkikkut atortorissaarutit, tassaasut puigortunngortumut taassumalu ilaqutaanut ikorfartuutissaasut ilanngunneqartariaqarput naleqqutsillugit, kisianni inuttut najortigiinneq aammalu isumassuineq taarsersin-naangilaat. Kommuneqarfik Sermersooq nunani tamani pilersaarummut RemoDem-imik taaguuteqartu-mut peqataavoq. Pilersaarummi pineqarpoq puigortunngortut ilaqutaasalu tapersersorneqarnissaat. Tek-nikkikkut atortorissaarutit puigortunngortut ilaqutaasalu ulluinnarni atugarisaannut annertuumik oqilisaas-sutaasinnaapput, pingaaruteqarporli atuleqqaarneranni ilitsersuussutigineqartarnissaat, taamaalillugit ator-neri sivisunerusumik iluaqutaassammata. Taamaattumik kommuninut innersuussutigineqarpoq teknikki-kkut atortorissaarutit tulluarsakkat atornissaannut periarfissat tunaartaqartumik ugartorneqassasut atorne-qarnerallu nalinginnaasunngortinneqassasoq.

5.4 Ineqariaatsit puigortunngortullu ullua

Anguniagaavoq isumalimmik ataqatigiisumillu puigortunngortup ulloqartinneqarnissaata periarfissinneqar-nissaa. Tamatuma naatsorsuutigineqarpoq puigortunngortup ilaqutaasalu ulluinnarni pitsaasunik avatangii-seqartinneqarnissaat. Utoqqat pillugit periusissiaq naapertorlugu utoqqarnut inissiat, nammineq inigisap saniatigut, makkuusinnaapput:

- Utoqqaat illuat: Utoqqarnut nammineq angerlarsimaffimmi najugaqaannarnermi ikiorneqarnissamit annertunerusumik ikiortarialinnut paaqqutarinniffik; paaqqutarinnittussatut najugaqartumut ataatsi-mut sulisoq ataatsimit ikinnerusooq nalinginnaasumik sullissisuusarpoq.
- Paaqqutarinniffiit: Utoqqarnut sullissivik utoqqaat illuanni najugaqarnermi ikiorneqarnissamit annertunerusumik ikiortarialinnut paaqqutarinniffik; paaqqutarinnittussatut najugaqartumut ataatsimut sulisoq nalinginnaasumik ataasiusarpoq (paaqqutarinninnermi suliassanut).
- Najugaqarfik nakkutigisaasoq: Utoqqarnut annertuumik ikiortarialinnut, sakkortuumik puigortun-ngorsimasunut kiisalu qaratsamik innarlarsimasunut paaqqutarineqarnissamik neqeroorut; paaqqutarinnittussatut najugaqartumut ataatsimut sulisut nalinginnaasumik marluusarput.
- Najugaqaqatigiiffik: Inissiaq attartugaq utoqqaat arlallit najugaqarfigisaat; najugaqarfiit ilaanni utoqqaat illuattut imaluunniit utoqqarnut paaqqutarinniffittut atorneqartoq, najugaqartullu utoqqaasarput paaqqutarisariallit.
- Utoqqarnut najugassiat: inissiat attartortakkat utoqqarnut pitsorluttunut naapertuuttunngorlugit

aaqqissuussat, soorlu majuartarfeqanngitsunik isaarialimmiittut, matut alloriusaqanngitsut il.il., tamakku ilaatigut tassaapput utoqqarnut inissiat.

Naleqquttumik najugaqarneq puigortunngortup ilaquutaasalu toqqissisimanartumik ulluinnarni inuuneqar-nissaannut qitiuvoq. Nuutinneqarnerup nappaat ajorseriartissinnaavaa paatsiveerutsitsillunilu, taamaattu-mik pingaaruteqarpoq ulluinnarni inuunerup siumut takorlooruminartuunissaata toqqissisimanartuunissaa-talu siusissukkut periarfissaalersinneqarnissaa. Naleqquttumik najugassaq qulakkeerneqarsinnaavoq pui-gortunngortup piginnaasaasa nukissaasalu allat ingerlaavartumik nalilersorneqartarnerisigut. Paaqqutarin-niffimmu inissinneqarneq tamatigut tulluurtuujuaannanngilaq. Puigortunngortup ilaquutaasalu pisariaqarti-taasa nalilernissaat ingerlaavartumik pisariaqarpoq ilisimaarinnilluarnermillu tunngaveqartariaqarluni.

Nuummiit allaniillu misilittakkat tassaapput angerlarsimaffigisami sivisunerusumik najugaqaannarnissaq paaqqutarinniffimmullu nuutitsinissap kinguartinnissaa anguneqarsinnaasut pulaartartoqarneq (cafébesøg) ulluuneranilu ornittakkat pilersinneqarsinnaappata.

Annertunngitsumik puigortunngornermik nappaatilinnut pulaartartoqarneq ("café-besøg") neqeroo-rutigineqassaaq, tamatumani siunertaralugu puigortunngortumut naleqquttunik isumalinnillu sam-misassaqaartitsiniarneq. **Pulaartartoqarneq:** sakkukitsumik akunnattumillu annertussusilimik puigor-tunngortunut taakkualu ilaquutaannut kissaatigigunikku piumassuseq naapertorlugu ulluunerani ne-qeroorutaavoq. Neqeroorut nikerartuusinnaavoq ilaqutariinni ataasiakkaani pisariaqartitat apeqqu-taallutik. Pisinnaasaasa sapinngisamik sivisunerpaamik attanneqarsinnaanerannut ilapittuutaasussa-nik susassaqaartitsisinnaanermik neqeroortoqarsinnaavoq. Suleqatigiissitat siunnersuutigaat puigor-tunngortunut ikiortit taakkuusinnaasut neqeroorummik tamatumingga pilersaarusiortut piviusun-gortitsisullu.

Akunnattumik annertussusilimmik annertuumilluunniit puigortunngortut periarfissinneqassasut ulluunerani ornittagaqarnissaannik. **"Ulluunerani ornittakkat"** tassaapput utoqqarnut utoqqaliner-siutilinnilluunniit timikkut tarnikkullu sanngiitsunut angerlarsimaffimmini najugaqartunut, taakku-nunnga puigortunngortut ilaatinneqarsinnaallutik, ulluunerani neqeroorut. Neqeroorutit tassaasin-naapput inuup timiminik eqqiluitsuutitsinissaanut ikiunneq, sammisassaqaartitsinerit, naligisanillu peqateqartarneq, timikkut/tarnikkut inuttullu piginnaasat attattuarnissaat immaqaluunniit pitsaane-rulersinnissaat siunertaralugit anguniarlugillu.

Taamaattunik neqerooruteqarnikkut najugaqarfimmu nakkutigisamut paaqqutarinniffimmulluunniit nuun-nissamik pisariaqartitsineq kinguartinneqarsinnaavoq, sullissivimmullu taamaattumut nuunnissaq kingusin-nerusukkut pisariaqalissagaluarpat ikaarsaariarneq oqinnerulersissinnaallugu. Puigortunngortup angerlarsi-maffimmini najugaqarnerani ilaquutaasut tapersersorneqarlutillu ikiorneqarnissaat pisariaqarpoq.

5.5 Inigisanik naleqquttunngorsaaneq

Utoqqaat illui paaqqutarinniffiillu pioreersut allilernerqarnissaasa, taamaalillutillu puigortunngornermik eq-qugaasut illoqarfinni assigiinngitsuniittut najugassaannik assigiinngitsunik naleqquttunillu pilersitsinissat periarfissiinissallu aningaasatigut kingunissaasa tagginneqarnissaannut annertuumik misissueqqissaarnissaq

pisariaqarpoq. Ilaatigut nappaatip illoqarfinni assigiinngitsuni qanoq atugaatiginissaa siumut oqaatigiumi-naamat. Ilaatigullu utoqqarnut sullissiviit Nunatsinni najukkani assigiinngitsuniittut iluarsaannissaat, ilanissaat allilerneqarnissaallu assigiinngitsuummata. Najukkanili assigiinngitsuni piginnaasat piuppata puigortunngortut ulluunerani ornittagassaat siuliani eqqaaneqartut puigortunngortup sapinngisamik sivilunerpaamik angerlarsimaffimminiiginnarnissaanut ilapittuutaasinnaapput, soorlu tamanna Utoqqaat pillugit periusissiami takorluugaasoq.

Kommunip innersuussutigaa puigortunngortunut inissialiornermi, tamatumani najugaqarfiit nakkutigisaasut, najugaqqaatigiiffiit, inissiallu assigiinngitsut allat pineqaraluarpataluunniit aqqissugaanerat pequsersugaanerallu pingartinneqassasut. Aqqissugaanerat pequsersugaanerallu puigortunngortup annertunerusumik tamanik isiginnissinnaaneranut toqqissimasuunissaanullu ilapittuutaassapput.

Peqqinnissaqarfiup napparsimalersunik naatsorsuenera kommunip aamma Namminersorlutik Oqartussat utoqqarnut inissialiornissamik pilersaarusiornerrannut atatillugu sanaartornissamut aningaasartuutissat naatsorsornissaannut atornerqarsinnaavoq. Misissuinerit taamaattut aallartinneqarnissaannut Ilaqutariinermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik kommunillu akisussaasuupput. Taamaattumik Puigortunngortut pillugit pilersaarummut ilanngunneqanngillat.

5.6 Suliassaqarfik 2-mut piffissalersuinissamut pilersaarusiaq

Piffissalersuinissamut pilersaarut tullianiittoq najoqqutassaannaavoq, pilersaarusiorneqarsimallunili siullermik salliutillugulu sulisussanik ilinniartitsineq, taavalu puigortunngornermik nappaatip ineriartornerani iliuusissat assigiinngitsut salliutinnissaat aallaavigalugit.

Piffissakiussaq	2013-2014	2015- upernaakkut	2016- upernaakkut	2017-upernaakkut
Akisussaasoq	Kommunit aamma Ilinniartitaanermut, Ilageeqarnermut, Kultureqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik	Kommunit	Kommunit aamma Ilaqutariinnermut Inatsisinillu Atuutsitsiner-mut Naalakkersuisoqarfik	Kommunit kiisalu Peqqinnissaqarfik
Puigortunngortunut suliniutinik ineriartortitsineq	<p>Kommunerujussuarni ataasiakkaani puigortunngortunut ataqatigiissaarisut, sullissisullu ilinniartitaanissaasa aallartinnissaat pilersaarusiorterilil.</p> <p>Teknikkikkut atortorissaarutinik ikiorsiiniutinillu puigortunngortup ulluinnarni ikiuutissaanik missuineq.</p>	<p>Puigortunngortunut ulluinnarni sammisassaqartitsinier-nernut suliniutit immaqa aamma ulluunerani ornittakkat pulaartoqartar-nerullu illoqarfinni tamani pilersaarusiorterilil ataqatigiissaarneqarnerilil.</p> <p>Puigortunngortut ilaqutaasalu isumassorneqarneranni najoqqutas-sanik, malitassanik kiisalu najukkani neqeroorutit paasisutissiissutigineran-nik suliaqarneq.</p> <p>Puigortunngornermi nappaatip paasineqajaar-nissaanik, aamma pulaartoqartarnissamik aallartisaaneq/pilersaarusi-orneq.</p> <p>Immaqa aamma innuttaa-sunik ataatsimiisitsinerit puigortunngortarnerup pinaveersaartinniarnera paasisitsiniutigalugu.</p>	<p>Inigisanik naleqquttunngorsaa-nissap pisariaqartinneqarne-nik qulaajaaneq.</p> <p>Kiisalu puigortunngor-tunut inissianik naleqquttunik siunissamut pilersaarusiorter-mut isumaqatigiis-susiorneq.</p>	<p>Suliat akimorlugit immikkoortortaqaarfillu assigiinngitsut akulerullugit suleqatigiinnerit pitsaanerulissutissaannik suliaqarneq. Immaqalu ullormik sammisaaqartit-silluni suliat akimorlugit aamma immikkoortortaqaarfiit assigiinngitsut suliamut attuumassuteqartut suleqatit peqatigalugit.</p>

Piffissalersuinissamut pilersaarummi imminnut qalleraattoqarpoq, taamaattorli puigortunngortunik kommunini suliaqarnermut tunngasuni ineriartornerup pingaarnertut qanoq ingerlanissaanik ersersitsilluni. Nalunngikkaluarlugu najukkani pissutsit pisariaqartitsinerillu assigiinngissinnaasut.

6. Suliassaqarfik 3: Suliat akimorlugit suliniuteqarneq

Inunnik isumaginnittoqarfiup, Peqqinnissaqarfiup aammalu pisortat suliassaqarfiini sullissisut suliamut atuumassuteqartut allat suliassaqarfii akimorlugit suleqatigiinnissaq pillugu inatsisit naapertorlugit suleqatigiinnissaq pisussaaffiuvoq. Puigortunngortut suleqatigiinnermut tassunga atapput. Puigortunngortut pillugit nassuiaammi takuneqarsinnaavoq salliutillugu tulliatullu susassaqtut akornanni piffiit ilaanni suleqatigiittoqanngitsoq. Suliassaqarfik tamanna puigortunngornermik suliaqtut assigiinngitsut akornanni suleqatigiiffiuvoq. Taamaattumik suliassaqarfiit susassaqarfiillu akimorlugit suleqatigiinneq pingaartinneqarpoq, tamatumanilu pineqarput Peqqinnissaqarfik, kommunit aammalu piumassutsimik suleqatigiiffiit. Puigortunngorneq pillugu nassuiaammi atuarneqarsinnaavoq pingaarnerusutut tulliusutullu susassaqarfiit akornanni najukkat ilaanni suleqatigiittoqanngitsoq

Taamaattumik qitiusumik iliuusissaavoq suliat susassaqarfiillu akimorlugit suleqatigiinnerit pilersinneqarnissaat, attatuarnissaat qulakkeerneqarnissaallu, tamatumuunakkullu ataqatigiissumik iliuuseqarnissamut periarfissiilluni.

Taamaattumik iliuuseqarfiusussami 3-mi pineqarput iliuuseqarnerup tamarmiusup ataqatigiissuunissaata qulakkeerneqarnissaa. Tulliuttuni Peqqinnissaqarfimmi kommuninilu susassaqarfiit eqqartorneqareersut taakkartorneqarput.

Peqqinnissaqarfiup isumagisassai: Nappaammik paasiniaaneq, nappaammik suussusersiineq, nakorsaasersuineq aammalu nakorsaasersuinerup malitseqartinneqarnera. Malitseqartitsineq pisariaqarpoq najukkami puigortunngortunut ataqatigiissaarisoq suleqatigalugu. Siunnersuineq malitseqartitsinerlu najukkami napparsimmavimmit isumagineqassaaq, kommunimi puigortunngortunut ikiorti/ataqatigiissaarisoq, pisariaqartillugulu peqqissaasut angerlarsimaffinnut orniguttartut, suleqatigalugit. Puigortunngornermik nappaateqalersunik nutaanik paasisaartoqartillugu Peqqinnissaqarfiup kommuni attavigisariaqarjaa, ilaqaatasut kommuni attavigereersimanngikkaangassuk. Nappaat pillugu puigortunngortumut ilaqaataanullu paasisutissineq peqqinnissaqarfiup akisussaaffigaa, tamannalu allakkatigut oqaloqatiginnikkullu ingerlanneqartariaqarpoq.

Kommunit isumagisassaat: Nappaammik siusissukkat paasiniaaneq, puigortunngornermik eqqugaasup siusissukkat attaviginera, kommunimit pineqartumit inuttut susassaqartinneqarnissamik neqeroorutit allat, kiisalu najugassamut naleqquttumut innersuussineq. Kiisalu salliutillugu pitsaaliuineq, soorlu tamanna aallaqqaataani eqqartorneqartoq. Naatsorsuutigineqarpoq puigortunngortunut ataqatigiissaarisup ikiortillu puigortunngortup ataatsimut atugarisai pisariaqartitaalu ilisimassagaat. Kommunit akisussaaffigaat kommunit puigortunngortunut ilaqaataanullu neqeroorutaat ilisimatitsissutigissallugit, taakkunungalu tunngatillugu iliuusissanik aallartitsinissat.

Nappaatip ineriartornera ilutigalugu puigortunngortup taassumalu ilaqaataasa pisariaqartitaat allanngoriar-tussapput. Tassalu taava pisariaqarpoq paaqqutarinninnerup isumassuinerullu tamanna naapertorlugu aaqqissuuneqarnissaat. Kommunimi sulisunut minnerunngitsumillu ilaqaatasunut unammillernartunik pisoqartarsinnaavoq.

Kommunit Peqqinnissaqarfillu kommunerujussuarni assigiinngitsuni suleqatigisat attuumassuteqartut peqatigalugit suliassaqrifiit akimorlugit suleqatigiinneq pillugu ataatsimiittarput.

Aamma pingaaruteqarluinnarpoq ilaqutaasut piumassutsiminnik suleqatigiiffiisa suleqatiginissaasa qulakkeerneqarnissaa. Peqqinnissaqarfiup kommunillu ulluinnarni sulinerminni ilaqutaasut suliniaqatigiiffii takmakku attavigisinnaavaat qulakkeerlugulu napparsimasut ilaqutaasalu taakkuninnga ilisimaarinninnissaat. Taamaattorli suleqatigiinnissap, kissaatigisat il.il. sukumiinerusumik pilersaarusionerqarnissaat pisariaqarpoq. Taamaattumik innersuussutigineqarpoq kommunerujussuarni sisamaasuni puigortunngortunut tunngasuni suleqatigiinnissamut nassuiaasiortoqartariaqartoq.

6.1 Suliat akimorlugit suleqatigiinnissami piffissaliussassatut pilersaarut:

Piffissaliussaq	2014- upernaakkut	2015- upernaakkut
Akisussaasoq	Ilaqutaasut ataatsimoortarnissaannut suliniuteqarneq kommunit isumagis-savaat Peqqinnissaqarfillu akuutis-sinnaallugu	Kommunit, Peqqinnissaqarfik, aamma NGO (oqartussaasunut attuumassuteqanngitsut)
Puigortunngortunut suliniutit ineriartortinneqarneranni iliut-sit	Ilaqutaasut ataatsimooqatigiittarnissaannik piumassutsiminnik suliaqartut suliaqatigiiffii peqatigalugit qulaajaaneg aallarnisaanerlu, najukkani taamaattunik ingerlatsiviunngitsuni	Siunissami suleqatigiinnissamut isumaqatigiissusionerq

7. Suliassaqrifik 4:

7.1 Ilaqutaasut suleqatigineri innuttaasullu qaammarsaavigineqarnerat

Misillitagaavoq puigortunngortunut ilaqutaasut saaffiginnittartut stressermermik aamma tarnikkut timikkullu artorsarlutik saaffiginnittarnerat. Ilaqutaasut paaqqutarinninnermi isumassuinermilu suliassamik anner-tuumik tiguisartut, tapersorneqarnissamut, siunnersorneqarnissamut, ilitserorneqarnissamut oqili-saassavigineqarnissamullu periarfissaqartariaqarput. Misissuinerit allat takutippaat puigortunngortunut ilaqutaasut isummakkut nanertisimanermik, timikkut nappaatinik, allanillu toqujaarnerusarnermik eqqor-neqakkajunnerusartut⁶. Tikkuarneqarpoq siusissuklut iliuseqarneq ilaqutaasunullu tapersorneqarnermik siunnersorneqarnermillu suleqatigiissuteqarnissaq pingaaruteqartut.

⁶ National handlingsplan for demensindsatsen, Socialministeriet, indenrigs-og sundhedsministeriet, KL og Danske Regioner, december 2010

Puigortunngortut pillugit nalunaarusiami takuneqarsinnaavoq ilaqutaasut tamakkiisumik suliffeqarnermik saniatigut angerlarsimaffimmini isumassuineramik ulloq unnuarlu aamma suliaqartartut, annikitsuaraan-narmillu ikiorneqartarlutik imaluunniit ikiorneqanngilluinnartarlutik. Aamma ilaqutaasunut annertuumik unammillernartoq tassaavoq puigortunngornermik nappaat paatsuinermik tunngaveqartumik imigassamik atonerluisuunermut inuinnaat akornanni attuumatinneqartarnera. Tamatuma nappaat pillugu ammasuunissaq ajornakusoortilersarpaa, ilaqutariinnilu artukkiinermik tamanna kinguneqartarpoq.

Ilaqutaasunik suleqateqarnek nukittorsarneqassaaq. Kommunit Peqqinnissaqarfiullu suleqatigiissuti-gisariaqarpaat pisup aallartinnerani siusissukkut ilaqutaasut akuulersinnissaat, nappaat pillugu qaam-marsaanermikkut, paasissutissiinerikkut siunnersuinerikkullu, aamma qanoq ikiorneqarnissartik naatsorsuutigisinnaaneraat ilisimatitsissutigalugu.

Ilaqutaasut allakkatigut oqaloqatigineqarnermik kullu paasissutissinneqartarnissaat qulakkeerneqassaaq, pingaartumik nappaatip suussusersineqqaarnerata nalaani, ajornanngitsumillu ikiorneqarnissamik periarfissinneqarlutik. Ilaqutariit ataasiakkaat ikiorneqarnissamik qanoq pisariaqartitsinerat assigiinneq ajorpoq, taamaattumik pisariaqarpoq ilaqutariit tamarmiusut qanimut suleqatiginissaat.

Sapinngisamik sivilunerpaamik nammineq angerlarsimaffigisamiinnissamik aalajangerneq pingaarnertut innersuussutaavoq, tamannalu ilaqutaasut amerlanerpaat isumaqatigisarpaat. Ilaatigulli assigiinngitsunik peqquteqartumik paaqqutarinniffimmi oqilisaassivigineqarnissaq pisariaqartinneqarsinnaasarpog, taamaattumik innersuussutigineqarpoq utoqqaat illuini piusuni oqilisaassivigineqarnissamut periarfissiisoqasasog. Piffissaq oqilisaassiviusog ilaqutaasunut puigortunngortumullu pisariaqartumik qasuersaarnissamut periarfissiisaaq, imaluunniit ilaqutariinni allamik nappaateqarnermut atatillugu ikiunnerusinnaalluni.

Periarfissaqarpat puigortunngortut oqilisaassivigineqarsinnaanerannik pilersitsisoqassaaq. Tamanna kommunit akisussaaffigaat, ilaqutaasunilu ataasiakkaani pisariaqartitsinermik naliliineq naapertorlugu aaqqissuunneqartassalluni.

Aamma ilaqutaasunut ikiuinerusinnaavoq ilaqutaasut ikorfartoqatigiiffiannik pilersitsineq. Najukkani ataasiakkaani piunassutsimik sulineq tunngavigalugu taamaattumik pilersitsisoqareerpoq, Puigortunngortunut ilaqutaasut ikorfartoqatigiiffiata sulissuteqarneratigut. Suliniutit taamaattut kommunimi sulisunit taperser-sorneqartariaqarput, taakku ilaqutariit ilisimaarereertarmatigik, suliniutillu taamaattut pilersinnissaannut attatiinnarnissaannullu pisariaqartunik piginnaasaqaramik. Suliniutit assingusut misilittagaqarfigineqarne-risa takutippaat sulisut ilisimaarinnittut pisariaqartinneqalersinnaasartut.

Innersuussutigineqarpoq illoqarfinni ataasiakkaani kommunimit taperserineqartumik ilaqutariit taper-sersoqatigiiffiinnik pilersitsinissamut periarfissiisoqassasog. Tapersiineq tassaasinnaavoq Puigortun-ngortunut ataqatigiissaarisoq imaluunniit puigortunngortunut ikiorti.

Taamaatumik ilaqutaasunut iliuseqarfiusut arlaliupput, pingaaruteqarporlu kommunimi sulisut pineqartumut tunngatillugu tunniusimasuunissaat, kommunerujussuarnilu ataasiakkaani iliuitsit tamakku pilersaarusiorneqarnerannut, atuutilersinneqarnerannut ataqatigiissaarneqarnerannullu akisussaasunngorlutik.

7.2 Ilaqutaasunik suleqateqarnermi piffissaliussassatut pilersaarut:

Piffissaliussaq	2014- ukiakkut	2015- ukiakkut
Akisussaasoq	Ilaqutaasut ataatsimoortarnissaannik suliniuteqarneq kommunit isumagis-savaat Peqqinnissaqarfillu akuutis-sinnaallugu	Kommunit, Peqqinnissaqarfik, aamma NGO (Oqartussaasunut attuumassu-teqanngitsut)
Puigortunngortunut suliniutit ineriartortinneqarneranni iliuitsit	Ilaqutaasut ataatsimooqatigiittarfissaannik piumasutsiminnik suliaqartut suliniaqatigiiffii peqatigalugit qulaajaaneq aallarnisaanerlu, najukkani taamaattunik ingerlatsiviunngitsuni	Siunissami suleqatigiinnissamut isumaqatigiissusiorneq

8. Suliassaqarfik 5: Ilinniartitaanerup tungaatigut suliniutit

Ilinniartitaaneq annertuumik qitiutinneqarpoq. Ilinniartitaanermi iliuitsit iliuseqarfiusussat allat ineriartortinnissaannut ilanngussuunneqarnissaannullu piunnaasaqatitut isigineqarput. Ilinniartitaaneq pillugu periusissiami 2012-imeersumi⁷ tikkuarneqarpoq inuiaqatigiit ukiumikkut allatigullu inissisimaneranni ineriartortnermut attuumassuteqartumik utoqqarnut tunngasuni ilinniartitaanissat pisariaqartinneqartut. Taamaattumik puigortunngortunut tunngatillugu ilinniartitaanermi iliuisissat ineriartortnermut tamatumunnga ataqatigiissillugit isigineqassapput.

8.1 Ilinniagaqarnissamut, ilinniaqqinnissamut pikkorissarnernullu periarfissat:

Pingaaruteqarpoq puigortunngornermut tunngatillugu ilinniagaqarnissap aqutissiuunneqarnissaa, pingaaratumik kommunini. Taamaalilluni sulisut pioreersut piginnaanngorsaqqinneqarnissaat siunniunneqarpoq. Puigortunngortunut ataqatigiissaarisut isumaginninnermi diplomimik allagartartaarluni sivisuumik, 60 ECTS pointinut naapertuuttumik Danmarkimilu piffinni arlalinni neqeroorutaasumik ilinniarnissaat naatsorsuutaavoq. Taamatut ilinnialernissamut isissutaasinnaavoq peqqissaasutut, isumaginninnermi siunnersortitut assigisaannilluunniit ilinniagaqareersimanissaq.

Periarfissaqarpat periarfissaqartitsisoqarpallu najukkani pikkorissartitsisoqarsinnaavoq diplomitaarfiusumik, sammineqassallutik puigortunngornermut tunngasuni immikkut ittumik Kalaallit Nunaanni pissutsit atugasarititaasullu.

Danmarkimi pisortatigoortuunngitsumik pikkorissartitsinerni puigortunngortunut ataqatigiissaarisutut pikkorissartitsineq sivikinnerusoq aamma neqeroorutaavoq, sulisunut puigortunngortunik sullissaqartunut sammitinneqartoq, taakku tassaasinnaapput peqqissaanermi assistentit, peqqissaasut assigisaalluunniit.

⁷ Naalakkersuisut Ilinniartitaaneq pillugu periusissiaannut nassuiaat, Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfik, april 2012

8.2 Puigortunngortunut ataqatigiissaarisutut ilinniarneq: Kommunini peqqissaasutut sulisunut:

Taanna peqqissaasunut, isumaginninnermi siunnersortinut allanullu akunnattumik sivisussusilimmik ilinnigalinnut sammitinneqarpoq, 60 ECTS pointinullu naapertuuttumik diplomitaarneq naligaa. Peqqissaasunut ilinniarnepup ingerlannissaanut aningaasatigut tapiiffigineqarnissamut assigiinngitsunik periarfissaqarpoq, soorlu PPK naapertorlugu sulisorisanut Kursusfonden (pikkorissarnernut aningaasaateqarfik) aamma Vide-reuddannelsespuljen (nangitsilluni ilinniaqqinnissamut aningaasaliissutaasartut).

8.3 Peqqissaanermik sullissisut immikkut ilinniartitaanerit: Kommunini Peqqinnissaqarfimmilu suliffeqartunut

Innersuussutigineqarpoq utoqqarnik sullissisutut immikkut ilinniagaqarnissamut periarfissiinissaq. Immikkut ilinniarnepup qaammatinik tallimanik sivisussuseqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Tamanna kommunini ataasiakkaani puigortunngortunik sullissisutut atuunnissamut piumasaqaatigineqartunut naapertuuppoq.

Puigortunngortunik sullissisutut pikkorissartinneqarnissat Peqqissaanermik ilinniarnepup piareersarneqartarnissaat ingerlanneqartanissaallu kissaataavoq, innersuussutigineqarporlu iliuuseqarnissaq taanna pingaarnersiuinnermi salliutinneqassasoq.

8.4 Peqqissaanermi ikiortinut ilinniaqqinnerit: Utoqqarnut paaqqutarinniffinniittunut utoqqaallu illuiniittunut tunngaviusumik pisariaqartitat naapertorlugit paaqqutarinninneq

Peqqissaanermi ikiortit pikkorissartinneqarnerat tassaasinnaavoq puigortunngortut pillugit ilikkagassatigut imaqartinneqartoq. Tamatumani AMA-midler eqqarsaatigineqarsinnaapput. Pikkorissartitsinerit pisariaqartitsisoqartuutillugu ingerlanneqarsinnaapput, tamatumani aammattaaq kissaataavoq Peqqissaanermik ilinniarnepup ingerlanneqartarnissaat, imaluunniit pikkorissartitsinerit najukkani ingerlanneqarsinnaanersut misissorneqarsinnaavoq.

8.5 Ilinniagallit allat pineqartumut attuumassuteqartut:

Kommunimi Peqqinnissaqarfimmilu sulisunut utoqqarnik sullissisunut diplomimik allagartartaarnermut naapertuuttumik qaffassaqqissinnaaneq eqqarsaatigineqarsinnaavoq. Tamatumani eqqarsaatigineqarsinnaapput peqqissaasut, pillorissaasut, eqaarsaartitsisartut, inunnik isumaginninnermi siunnersuisatut, angerlarsimaffinni peqqissaasut il.il. Taakku aningaasaliiffigineqarnissaat puigortunngortunut ataqatigiissaarisutut ilinniartitaanerup aningaasaliiffigineqartarnerat tunngavigisinnavaa.

Ilinniartitsinissami iliuusissat allat tassaasinnaapput ilinniakkatigut susassaqarfiit akimorlugit pikkorissartitsinerit, ilaatigut siunertarinqarsinnaallutik attaveqarfigisartagassanik pilersitsinerit kiisalu ilinniakkat akimorlugit isummersoqatigiittarnerit.

8.6 Ilinniartitaanerup tungaatigut piffissaliussassatut pilersaarussiaq

Piffissaliussaq	2013- 2014 Puigortunngortunut ataqatigiissaarisooq	2014- 2015 Puigortunngortunik/utoqqarnik sullissisooq	2015- 2016 Puigortunngortunut ikiortit
Akisussaasoq	Kommunit aamma Ilinniartitaanermut, Ilageeqarnermut, Kultureqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisooqarfik	Kommunit aamma Ilinniartitaanermut, Ilageeqarnermut, Kultureqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisooqarfik, Peqqissaanermik Ilinniarfik aamma suleqatigineqarsinnaavoq	Kommunit aamma Ilinniartitaanermut, Ilageeqarnermut, Kultureqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisooqarfik, Peqqissaanermik Ilinniarfik aamma suleqatigineqarsinnaavoq
Ilinniagaqarneq	Ataqatigiissaarisut sisamaasut ilinniartinneqarnissaannik piviusunngortitsiniarnermi pilersaarusiornissaq	Ilinniagaqarnissamik pisariaqartitsineq saqqummiutissallugu, ilinniartitsinissamillu piviusunngortitsiniarnermi pilersaarusiorneq	Ilinniagaqarnissamik pisariaqartitsineq saqqummiutissallugu ilinniartitsinissamillu piviusunngortitsiniarnermi pilersaarusiorneq

9. Suliassaqarfik 6: Puigortunngortunut tunngatillugu pitsaassutsimik ineriartortitsineq, pitsaassutsimillu qulakkeerineq

Aaqqissuussaanerup ilinniakkallu pitsaassusaat qulakkeerneqartariaqarpoq atuisullu akuutinneqarlutik. Pineqartumi pitsaassutsimik qulakkeerinermit ilaatinneqarsinnaapput periaatsit sakkussallu arlallit, puigortunngortunik ilaqaataasunillu paaqqutarinnineq katsorsaanerlu eqqarsaatigalugit.

9.1 Peqqinnissaqarfik

Puigortunngortut pillugit pilersaarummi nappaammik paasiniaanermit, nappaatit suussusersiniartarnerani sakkugineqartartunut, paaqqutarinninnermit katsorsaanermullu, kiisalu suliassaqarfiit akimorlugit siornatigornit annertunerusumik suleqatigiinnissap anguniarneqarneranut naleqqiullugit iliuuserisartakkat allanngortinneqarnissaat eqqarsaataavoq.

Siunissaq eqqarsaatigalugu pissusissamisussaaq nappaatip paasiniarnerata ingerlasarnera nakorsaasarnermi najoqqutassianut naapertuunnersooq misissussallugu. Taamaattumik siunnersuutaavoq napparsimasut pillugit allattugaatit misissorneqarnerat naapertorlugi naliliisoqartassasoq.

Puigortunngortut nakorsiartarfiat taavalu peqqissaaviit/nunap immikkoortuini napparsimmaviit suleqatigalugit pitsaanerusumik ingerlalersitsinissamut periarfissiisoqassaaq napparsimasut nappaataasa ineriartornerisa nappaammillu paasiniaanermi najoqqutarisartakkat alaatsinaattuarnersigut, kiisalu puigortunngornermik nappaateqartut, journaliisa akuttunngitsumik misissortarnerisigut, malinnaavigineqarnerisigut siunnersortarnerisigullu. EPJ-ip atorineqarnissaa eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

”Puigortunngortulerisut” Puigortunngornermik nappaatilinnut pilersaarutip ilaa tamanna akisussaaffigissa-
 vaat siumullu sammisumik pitsanngorsaatisanik siunnersuisassallutik, nappaammillu paasiniaanermi na-
 joqqutarisartakkat malinneqarnissaannik qulakkeerinnittuullutik.

Nappaammik paasiniaanerup ingerlarnata ilaqutaasunit qanoq misigineqartarnerata, kiisalu puigortunngor-
 nermik nappaatip paasineqaqqaarnerata nalaani tapersorneqarnermik, paasissutissinneqarnermik, sule-
 qatigiilerneramik, malinnaavigineqarnermik il.il. qanoq misigisaqartarnerisa qulaajarneqarnissaat pilersaar-
 siorneqarpoq. Tamatumuunakkut puigortunngortunut tunngasuni pitsanngorsaansissamat periarfissaqalis-
 saaq. Nalilersorneqartariaqarpoq inunnik qitiusumik inissisimasussanik ilinniartitsisoqassanersoq, assersuu-
 tugalugit Dronning Ingridip Napparsimmavissuani peqqissaasut puigortunngornermut tunngasunik immikkut
 ilisimasallit. Qitiusumik inissisimasut qulakkeersinnaavaat puigortunngornermik nappaateqartut paasine-
 qaqqammersut ilaqutaasalu neqeroorusiorfigineqarnissaat, taakkuussallutillu puigortunngortut ilaqutaasa-
 lu kingorna ingerlaqqinnissaannut ataqatigiissaarisooqarneranilu Peqqinnissaqarfiup ataani peqataasussat.

9.2 Journalit pitsaassusaannik naliliinermi piffissaliussatut pilersaarut:

Piffissaliussaq	2015 - puigortunngornermik nappaatillit nappaataasa suussusersineqarnerisa kingorna ukiymoortumik naatsorsorneqarnerisa nanginnerat
Akisussaasoq	Peqqinnissaqarfik
Puigortunngortunut suliniutit ineriartortinneqarnerat	Journal-audit (journalit pitsaassusaannik naliliineq

9.3 Kommunit akisussaaffii

Kommunit akisussaaffiini iliuuseqarfiussat tasaanerussapput sulisut ilinniartinneneqarnissaat. Taamaat-
 tumik ilinniartitsineq sullissinerup pitsaassusissaata qulakkeerneqarnissaani siullinneqartariaqarpoq.

Sulisut puigortunngornermut tunngasuni ilinniarnissamat ilinniaqqinnissamullu, aammalu puigortun-
 ngortunik sullissisutut, puigortunngortunut ikiortitut kiisalu puigortunngortunut ataqatigiissaarisutut
 sulinissap aallartisarnissaata qanoq qulakkeerinniffigineqarnissaat pillugit kommunit pilersaarusi-
 oartariaqarput.

Innersuussutigineqarpoq puigortunngortunut ataqatigiissaarisunut puigortunngortunullu ikiortitut ilisima-
 sanut tunngatillugu attaveqarfigisinnaasanik pilersitsisoqassasoq, ilinniakkatigut ilisimasat ikorfartorneqar-
 sinnaaqkullugit. Puigortunngortunut ataqatigiissaarisup allaaserineqartutut kommunemi iliuusissanut piler-
 saarusiornissaq akisussaaffigaa, tassungalu pitsaassutsimik ineriartortitsinissamat pilersaarut ilanngunne-
 qarsinnaavoq. Sullississutigisinnaasanut allattorsimaffeqarnikkut puigortunngortut ilaqutaasalu kommune-
 risaminni suut sullississutaasinnaanerisa ilimagineqarsinnaanerannik oqaluttuunneqarsinnaapput. Taanna
 suliarineqartariaqarpoq kommunemi sullississutit assigiissuunissaat qulakkeerniarlugu.

9.4 Kommunimi sullissinerup pitsaassusaanik qulakkeerinninnissamut piffissaliussanut pilersaarut

Piffissaliussaq	2015- 2016	2016
Akisussaasoq	Kommunit/aqutsisut, Peqqinnissaqarfik aamma suleqatigineqarsinnaavoq	Kommunit/puigortunngortunut ataqatigiissaarisoq
Puigortunngortunut suli- niutitik ineriartortitsineq	Puigortunngortunik sullissisut suliainnut atatillugu attaveqaatissaannik pilersitsineq	Kommunerujussuarni tamani sullissisutissat allattorsimaffii ("ydelseskatolog")

10. Suliassaqarfik 7: Pinaveersaartitsineq paasissutissiinerlu

Suliniuteqarfigisassami pineqarpoq Kalaallit Nunaanni innuttaasunut puigortunngorneq pillugu qaammar-
saanissami paasissutissiinissamilu iliuusissat, taakkununga ilanngullugit peqqinnissaqarfimmiit inunnillu
isumaginnittoqarfimmiit ilaqutaasunut tunaartaqartumik qaammarsaaneq. Paasissutissiinerlut naleqqi-
ullugu iliuusissat siulliutillugit taakkartorneqassapput, kingornalu pinaveersaartitsinermi iliuuserisassat.

Puigortunngortut pillugit nassuiaammi takuneqarsinnaavoq puigortunngorneq pillugu paasissutissat anni-
kitsuinnaasut. Taamaattumik matumani sunut toraagalinnut paasissutissiinermi iliuusissat, aamma ussa-
saarisoqassappat pilersaarusiornissaanut siunnersuut eqqartorneqarput.

Puigortunngortut pillugit nassuiaammi 2010-meersumi tunaartarineqartussat makku eqqartorneqarput:

1) Napparsimasut:

*"Medicinsk iml.tarnip pissusaanut immikkoortoqarfinniit puigortunngornermik nappaatilinnut napparsima-
sunullu ilaqutaasunullu Puigortunngornerup suussusianik, suussusersisarneranik il.il. paasissutissanik suli-
qartoqarsimangilaq"*

2) Ilaqutaasut:

"Puigortunngortunut ilaqutaasut kattuffiata ujartorpaat ilisimasat paasissutissallu"

3) Sulianut immikkut ilisimasallit/Peqqinnissaqarfimmi sulisut:

*"Ilaqutaasuttungaanninngaanniit oqaatigineqarpoq peqqinnissaqarfimmik ataatsimeeqateqarneq
pitsaavallaangitsoq. Paasisimasaqannginnermik perorsarsimangitsumillu pissusilersorfiulluni".*

"Paasisimasaqannginneq" suleqatigiinnit ima paasineqarpoq: puigortunngortunut pisortat neqeroorutaan-
nik ilisimasaqannginneq, aamma nappaat pillugu ilisimasaqannginneq.

4) Kommunini sulisut:

*"Nuummi Ilaqutaasut kattuffiata tungaanniit oqaatigineqarpoq qanoq kommunit tungaanninngaanniit ila-
qaasut suleqatigisarneri assigiinngisitaarsimasorujussuusut"*

5) Inuiqatigiit:

“Kommuniniit ujartorneqarpoq innuttaasunut paasissutissanik annertunerusunik, paasisitsiniaasarnikkut, innuttaasunik ataatsimiititsisarnerit aamma paasissutissanik atortussanik il.il.”

Sulisuniit misilittagaareersut tunngavigalugit puigortunngorneq paquminartutut isigineqarpoq, inuppassuit isumaqartarmata nappaat imigassamik atornerluinermut attuumassuteqartoq. Taamaattumik tamanut siaruagassamik erseqqissaassutigisariaqarpoq puigortunngornermut peqqutaasartut arlalippassuusut aammalu kikkulluunniit eqqugaasinnaasut.

Oqariartuuteqarfiginiaakkanut assigiinngitsunut naleqqiullugu attaveqatigiinniarnert siunertaat:

Napparsimasunut:

- Puigortunngorneq⁸ pillugu paasissutissiineq – qulakkeerniarneqassasoq – periarfissaqarpat – napparsimasup nappaateqarnini ilisimagaa aammalu paasillugu ikiorneqarami.
- Paasissutissiivigineqassasoq Peqqinnissaqarfiup kommunillu puigortunngortunut neqeroorutaannik, pingaartinneqarluni napparsimasup naatsorsuutigisaasa piviusumillu neqeroorutit imminnut naapertuunnerisa qulakkeerneqarnissaat
- Attaveqarfigisinnaasat pillugit paasissutissiineq - ilaqutaasut naapeqatigiittarfii

Ilaqutaasunut:

- Puigortunngorneq pillugu paasissutissiineq
- Paasissutissiivigineqassasut Peqqinnissaqarfiup kommunillu puigortunngortunut neqeroorutaannik, pingaartinneqarluni ilaqutaasut naatsorsuutigisaasa piviusumillu neqeroorutit imminnut naapertuunnerisa qulakkeerneqarnissaat
- Attaveqarfigisinnaasat pillugit paasissutissiineq – ilaqutaasut naapeqatigiittarfii/taamaattunik nammineq aallarniisinnaaneq periarfissaasoq

Inuiaqatigiinnut:

- Puigortunngorneq pillugu paasissutissiineq
- Puigortunngortarnermik pinaveersaartitsineq
- Puigortunngortup ilaqtaminut sunniisarneranik paasissutissiineq

⁸ Puigortunngorneq sunaava? Nappaat qanoq ineriartortarpa? Nappaatip suussusersiniartarnera qanoq ingerlasarpa? Puigortunngornerup ilaqutariit qanoq sunnertarpei?

10.1 Puigortunngornerup pitsaaliorneqarnerani suliniuteqarneq

Pinaveersaartitsinermik suliniuteqarnerup ilaa annertoq kommunip akisussaaffigaa. Puigortunngornermut tunngatillugu pinaveersaartitsiniarnermi pinaveersaartitsilluni angerlarsimaffinnut orniguttarneq isiginiarneqassaaq.

Pinaveersaartitsiniarluni angerlarsimaffinnut orniguttarneq Kommuneqarfik Sermersuumi Nuummi pilersineqarnikuuvoq aamma Qaasuitsup Kommuniani taamatut aallartittoqarnikuuvoq. Aaqqissussineq Kalaallit Nunaanni inatsisitigut piumasaqaataanngilaq. Angerlarsimaffinnut orniguttarneq kajumissaarneqarani pi-sarpoq, taamaattorli kalerreeqqaarani pulaartoqarsinnaanngilaq. Siunertaavoq inuup pineqartup maannak-korpiaq inuunermini atugarisaasa oqaloqatigiissutigineqarnissaat, taamaattumillu puigortunngornerup pi-aartumik paasineqarnissaanut aqquitasinnaalluni. Angerlarsimaffinnut orniguttarnikkut utoqqaat nammin-neq nukissaminnik piginnaasaminillu sapinngisamik sivisunerpaamik atuisinnaanerannut ikiorneqassapput. Taamatut orniguttarnerit puigortunngornermut tunngatillugu ataatsimoortumik pinaveersaartitsinerup pi-aartumillu iliuuseqarnerup ilagisinnaavaat, pisariaqassarli pinngitsooratik pisartussatut aaqqissuunneqar-nissaat immaqalu aamma inatsisitigut tunngavilersugaallutik.

Puigortunngortarnerup pingaarnertut siullertullu pinaveersaartinnaarnera kommunip suliassarilluinnarpaa, inooriaatsimillu pissuteqartumik nappaatinik allanik, soorlu sukkortuunermik, aap naqitsinerata qaffasippal-laarneranik, pualavallaarnermik kiisalu atornerluisuunermik patsiseqartumik aap kaaviiarnerata pissusissa-misuunngitsumik ingerlalersarneranik innuttaasunut sammititamik pinaveersaartitsinermut attuumassute-qarluni. Aamma isumaqartoqarpoq suliassat eqqarsaatersuutaasartut ingerlattuarnertat sungiusartuarneral-lu puigortunngornerup pinaveersaartinneqarnissaanut pingaaruteqartut. Taamaattumik pingaarnertut pina-veersaartitsinermi iluanaarutaasussaq annertunerpaaq pissaaq uku iluanni: *nerisat*, *pujortartarneq*, *imigas-saq timillu aalatittarnera*, kiisalu inooqataanermi sammisat inuup ulluinnarni sammisaqartuarnereani akuu-sut, aamma *isummakkut nanertisimaneq* pinaveersaartinneqarsinnaasoq. Nerisat, pujortartarneq, imigas-saq aamma timip aalatittarnera "Inuuneritta"-mi/Innuttaasut peqqissuunissaannut suliniut"-mi" pingaartin-neqarput. Naak utoqqaat "Inuuneritta"-mi pingaartitatut isiginiarneqaraluartut suliniutip qiterpaarnerani naliliinerup takutippaa suliniuteqarfiusuni pingaartumik utoqqarnut iliuuserisat ikittuinnaasimasut⁹.

Paarisa/Inuuneritta nuna tamakkerlugu iliuusissatut Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfimmut ulloq 1.1.2012-imi inissinneqarpoq, pingaarnertut suliassaralugit peqqinnerulersitsiniarnermi pinaveersaartitsi-niarnermilu iliuusissanik ineriartortitsineq, pilersaarusionerq, ataatsimut aaqqissuussineq. Paarisap/Inuu-nerittap peqqinnerulersitsiniarnermi pinaveersaartitsiniarnermilu iliuutsit oqartussaaffinni allani inissisi-masut pillugit naalackersuisoqarfiit akimorlugit suleqatigiittoqarnissaa qulakkiissaavaa.

⁹ Statens Institut for Folkesundhed. Innuttaasut peqqissuunissaannik suliniutip Inuunerittap qiteqqulluni ingerlareernerani naliliineq, Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfik, august 2011

Skemami takuneqarsinnaapput suliniutit paasissutissiinermut pinaveersaartitsinermullu sammititat:

10.2 Pinaveersaartitsiniarnermi paasissutissiinermilu piffissaliussanut pilersaarut

Piffissaliussaq	2013-2014	2015- upernaakkut	2015-2016
Akisussaasut	Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmiit iliuuseqarneq	Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfik	Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfik
Paasissutissiinermi iliuutsit	Aaqqissuisooqatigiinnik pilersitsineq Nittartakkat suliarineqarneranni oqaasertalersuermik suliaqarneq Quppersagaaqqap (-t) allaaserineqarnerani oqaasertalersuinerit napparsimasunut ilaqutaasunullu sammititat Puigortunngortut pillugit najoqqutassatut atuagaaqqap allaaserineqarnerani oqaasertalersuineq Ilisaritsinerup allaaserineqarnerani oqaasertalersuineq	Allaaserineqartut tamarmik nutserneqarneri Suliap tamakkiisup sullinniakkanut misiliutigineqarnera	Naqitigassanik ilusilersuineq/naqiterineq Iliuutsit nalilersorneqarnerat Ilusilersuermik sulineq
Akisussaasut:	Kommunit	Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfik	
Puigortunngortarnerup pitsaaliorneqarnerani suliniuteqarneq	Puigortunngornermik nappaatip paasineqajaarnissaanik suliniuteqarneq aallartisaaneq/pulaartoqartarnissamik pilersaarusiorneq (Suliassaqarfik 2-miit)	Utoqqaat peqqinnerulernissaannik pitsaaliuinermilu suliniutit	

11. Puigortunngorneq pillugu pilersaarutip aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu kingunissai

Puigortunngorneq pillugu pilersaarutip aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu kingunerisaanik makku suliarineqassapput:

1. Puigortunngorneq pillugu qaammarsaanissamut attaveqaqatigiinnissamut pilersaarusiortoqassaaq
2. Puigortunngortunut sullissisussanik kommunini sisamaasuni ilinniartitsisoqassaaq
3. Puigortunngortut isumagineqarnissaannut kommunit aningaasartuutaat suussanersut paasiniarneqassaaq.

11.1. Attaveqatigiinneq aamma puigortunngorneq pillugu paasisitsiniaaneq

Puigortunngorneq pillugu qaammarsaanissamut pilersaarutaagallartuni atortussat imaattut suliarineqasapput:

- a. Puigortunngorneq pillugu quppersagaaraq ataaseq napparsimasunut ilaqutaannullu saaffiginnittoq, naqitikkat 1.000-t missaanniittut. Quppersagaaqqap suliarineqarnera naqitertinneralu 50.000 koruuninik akeqartussatut missiliuunneqarpoq.
- b. Puigortunngortut pillugit suliamik ilisimasalinnut ilitersuutip– nittartakkaniittup qallunaatuumiit kalaallit oqaasiinut nutserneqarnera. 30-t missaannik qupperneqarpoq missiliuunneqarporlu 14.000 koruuninik akeqartussatut.
- c. Innuttaasunik ataatsimiisitsinerni atortagassat, assit qulit missaat pisarineqassapput sarsuatittak-kallu 15-it suliarineqassapput nutserneqarlutillu. Missiliuunneqarput 12.000 koruuninik akeqartus-satut.
- d. Flyer ataaseq innuttaasunik ataatsimiisitsinerni agguanneqartartussaq. Tassannga ilaatigut paasi-neqarsinnaapput puigortunngorneq pillugu paasisutissat atortussallu nittartakkani suni nanineqar-sinnaanersut. 3.000-nngorlugu sananeqassaaq. Missiliuunneqarpoq 35.000 koruuninik akeqartussa-tut.
- e. Naatsorsuutigineqarpoq puigortunngorneq pillugu TV-kkut spots-inik aallakaatitassiortoqassasoq, aallakaatitassiat 7, 30 sekundikkaartut, missiliuunneqarput 280.000 koruuninik akeqartussatut. Aal-lakaatinneqarnerisa aningaasartuutitaqarnissaat naatsorsuutigineqanngilaq KNR akeqartitsinngim-mat.

Aningaasartuutissat taakkua saniatigut TV-kkut/radiukkut paasisitsiniaanernik aallakaatitsinernut TV-kkullu paasisutissiinernik sananissanut aamma aningaasartuuteqartoqarsinnaavoq. Paasisitsiniaanermut aningaa-sartuutissat katillugit 500.000 koruuniunissaat naatsorsuutigineqarpoq.

11.2. Ilinniartitaaneq

Pilersaarut malillugu puigortunngortunut ataqatigiissarisutut sisamat ilinniartinneqassapput, taamaalilluni kommunit tamarmik puigortunngortunut ataqatigiissaarisooqalissallutik. Ilinniartitaaneq peqqissaasunut pi-ngaarnertut sammitinneqarpoq, ilinniarnertu ukioq ataaseq ingerlanneqassalluni (diplomimik allagartar-taarluni ilinniarneq).

Puigortunngortunut ataqatigiissaarisussanik sisamanik ilinniartitsinermut missingersuunneqartutut aningaasartuutissat:

Puigortunngortunut ataqatigiissarisutut ilinniarneg	Aningaasart. Peqataasut/amerlass.	Katill.
Pikkorissarnermut akiliut modulit marluk Danmarkimi	50.000	4 200.000
Peqataasumut ataatsimut angalanermi najugaqarnermilu aningaasart.	210.000	4 840.000
Peqataasup taartigisaanut aningaasartutit	350.000	4 1.400.000
Pilersitsinermit aningaasartuutit, nunatsinnut tulluarsagaq	250.000	1 250.000
Modulip ataatsip akia	350.000	2 700.000
Nunatsinni peqataasup aningaasartuutai*	210.000	3 630.000
Aningaasartuutit katillugit		4.020.000

*) Peqataasoq Nuummeersoq

Peqqissaasut taamatut ilinniarnissamik kissaateqartut periarfissaraat pikkorissarnermut akiliutissanut aamma angalanermut najugaqarnermullu aningaasartuutissanut PPK-p aningaasaateqarfianut aamma ilinniaq-qinnissamut aningaasaliissutinit qinnuteqarsinnaaneq. Kalaallit Nunaannut tulluarsakkamik ilinniartitaanerup diplomimik allagartartaassutaasussap pilersinneqarunnarnerannut aningaasartuutissat ilinniartitaaner-mut tunngasuni pingaarnersuilluni tulleriaarinikkut pissarsiarineqarsinnaapput. Taamaalilluni taartaagal-lartunut aningaasartuutit kisimik akilerneqassapput. Taannalu aningaasartuut missiliuunneqarpoq 1.400.000 koruuninik naleqartussatut.

Kissaataavoq peqqissaanermik sullissisut 34-t "puigortunngotunut sullissisutut" immikkut ilinniartinneqas-sasut. Peqqissaanermik sullissisut immikkut ilinniartinneqarnissaannut Aningaasanut Inatsimmi immikkoo-r-titsisoqareerpoq, puigortunngortunullu tunngasuni ilinniartitsinissamut piumasaqaataasut eqquutsinnis-saannut immikkut pisariaqartitsinermit ilinniartussanik ukiumut atuaqatigiinnik ataatsinik ukiuni pingasuni ingerlatsisoqarnissaa pingaarnersuiner-mi salliutinneqartariaqarpoq.

Ilinniagaqarnissamik aallartitsinissamut ataasiakalaartumik aningaasartuutissat missingersuunneqarput 100.000 koruunit missaannut, ilinniarnissarlu qaammatinik tallimanik sivirususeqartussatut atuaqatigiin-nut sap.akunneranut 35.000 koruuninik akeqassaaq, ilinniartut arfineq pingasut missaanniittassallutik. Atuaqatigiinnut ataatsinut aningaasartuutit 770.000 koruuniussapput. Ilinniartitaaneq pillugu iliuusissat pilersarusiorneqarnissaanni pisariaqartitsineq tamanna ilanngunneqassaaq. Taamaalilluni ilinniartita-a-nermut tassunga nutaamik aningaasaliisoqarnissaanut ujarlertoqassanngilaq. Piffissap ilinniartitsiner-mi immikkut iliuseqarfiusussap kingorna ilinniartitaaneq akuersissutaareersunit aningaasalersorneqaler-tussaavoq.

Piffissami kommunit sulisorisamik immikkut ittumik ilinniagaqarnerannut atatillugu taartaasussanut ani-ngaasartuutit matussutissaannik pisariaqartitsipput. Tamanna ukiumut 1.200.000 koruunit missaannik naleqartussaavoq.

11.3. Kommunit tunngasut

Kommunit pisussaaffigaat utoqqaat taamatut pisariaqartitsisut paaqqutarinissaannut najugaqartinnissaa-nnullu neqeroorutinik, iluaqusersuutinik il.il. qulakkeerinninnissaaq. Inuiaqatigiinni ukiutigut allatigullu ineri-ar-torneq ilutigalugu pisariaqarpoq kommunit aningaasartuutissanik isertitassanillu tamanna qissimigaarlugu missingersuusiortarnissaat. Taamaattumik utoqqaat sukkaqisumik amerliartornerat kommunini pingaarner-suilluni tulleriaariner-mi annertooujussuarmik piumasaqaatitaqartitsivoq.

11.3.1. Sanaartuinerit

Puigortunngortut paaqqutarinniffinniittut sullinneqassappata immikkut ittunik ininik nakkutilliiviusunik peqartariaqarpoq. Kommunit amerlanerit ininik nakkutilliiviusunik peqareerput. Utoqqaat pillugit periu-sissiaq naapertorlugu utoqqarnik sullissinerni, tamatumunnga aamma ilanngullugit puigortunngortunut tunngasut, sanaartornikkut qanoq pisariaqartitsitigisoqarneranik misissueqqissaarneq ingerlanneqassaaq. Sanaartornermut aningaasaliinissamik pisariaqartitsineq tamatumunnga suliaqarnermi sukumiinerusumik sammineqassaaq, aammalu Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni ataatsimut aningaasaliis-sutit piffissami aggersumi isumaqatigiinniutigineqarnissaanni ilaatinneqartariaqarput. Paaqqutarinniffiit aaqjissorneraranni immaqalu nutaanik sanaartornermi matoqqasunik immikkoortortaqaarsinnaaneq ilanngullugu eqqarsaatigisariaqarpoq.

Puigortunngortut ornittagassaannik café-nik pilersitsisoqassaaq, tamakkuninngalu pilersitsinissanut ani-ngaasartuutissat annikitsoralaarsuussasut ilimagineqarpoq, tassami kommunit siunnersuutigimmassuk maannakkut pioreersut atorineqassasut.

11.3.2. Angerlarsimaffinnut pulaartoqartarnikkut pinaveersaartitsineq

Illimagineqanngilaq kommunit pisussaaffinnut kivinnigassaminnut ingerlateriikkamik saniatigut angerlarsi-maffinnut pulaartoqartarnikkut pinaveersaartitsineq ingerlanneqassappat artukkerneqarnissaat. Pingaar-uteqarpoq angerlarsimaffinnut pulaartoqartarnikkut pinaveersaartitsineq, annertunerusumik iliuuseqarnis-sap kinguartinneqarsinnaaneranut imaluunniit pinngitsoortivinnissaanut aningaasaliissuteqarnertut isigini-assallugu.

11.3.3. Ikiorsiiniutit

Puigortunngortut ulluinnarni suliarisartakkaminnut ikiorsiissutinik pisariaqartitsilertussaapput, aningaasar-tuutit kommunit akuersissutigeriigaasa iluanniipput, tassami tamanna kommuunit akisussaaffiisa ilagereer-massuk.

12. Kalaallit Nunaanni puigortunngortunut suliniutit pingaarutillit allat

Inatsisiliornermi inatsisilerinermilu ajornartorsiutit assigiinngisitaartut Puigortunngortut pillugit nassui-aamma allaatigineqarput. Puigortunngortunik sullissineq inunnik isumaginninnermut tunngasunik aamma peqqinnissamut tunngasunik inatsisiliornermut ilaavoq.

Inatsisit maanna pissutsinut naapertuugatillu tamakkiisuunngillat. Inatsiliornermi pingaaruteqarpoq puigor-tunngortut pisariaqartumik illersorneqarnissaannik, kiisalu peqqinnissap tungaatigut sullissisut immikkut ilisimasallit inatsisitigut inissisimanerannik qulakkeerinninnissat. Sulinerup ingerlateqqinnerani pineqartut maleruagassiuunneqarnissaat aamma/imaluunniit inatsiliornissaq piviusumik isummerfigineqartariaqarpoq.

Taamaattumik tamatumunnga tunngatillugu innersuussutigineqarpoq imaattunik piffissaliinissaq:

12.1: Inatsisinik suliaqarnermi piffissaliussanik pilersaarusionerq

Piffissaliussaq	2013	2014	2014-2016
Akisussaasut	Ilaqutariinnermut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalackersuisoqarfik	Ilaqutariinnermut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalackersuisoqarfik	Ilaqutariinnermut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalackersuisoqarfik
Inatsisiliorneq pillugu suliniuteqarneq	Puigortunngortut pillugit inatsis- inik assigiinngitsunik misissueqqis- saarisussanik suleqatigiissitalior- neq	Inatsisit iluarsartuunnissaan- nik pisariaqartitsineq pillugu nassuiaammik saqqummius- sineq	Inatsisit iluarsartuun- neqarnerat

13. Puigortunngortut pillugit pilersaarummut siunissami piumaartussatut takorluukkat

Puigortunngortunut tunngasut pitsanngorsaavigineqarnissaannut unammillernartut aamma piumasaqaa-
taasussat annertunersaraat sulisussanik ilinniartitsineq taakkulu sulisoriinnarneqarsinnaanerat. Puigortun-
ngortut pillugit nassuiaammi ersersinneqarpoq kommunini sulisut taarseraattorujussuusut. Tamannalu Pui-
gortunngorneq pillugu pilersaarutip ingerlateqqinneqarnerani pingaaruteqarsinnaavoq.

Siunertarineqarpoq ataqatigiisumik ataqatigiissaakkamillu suliniuteqarneq annertunerusumik isiginiarne-
qassasut, nalunngikkaluarlugu najukkani assigiinngissuteqartoqarsinnaasoq. Puigortunngornermullu tun-
ngasuni suleqatigiikkumassuseq, piumassusseqarneq soqutiginninnerlu pisariaqarput. Iliuutsit atuutsinne-
qalernissaannut attattuarnissaannullu oqartussaasunit tamanit suliassaqarfiillu akimorlugit malitseqartitsi-
nissaq iliuutsillu isiginiarneqarnerisa ukkattuarnissaat pingaaruteqarput.

